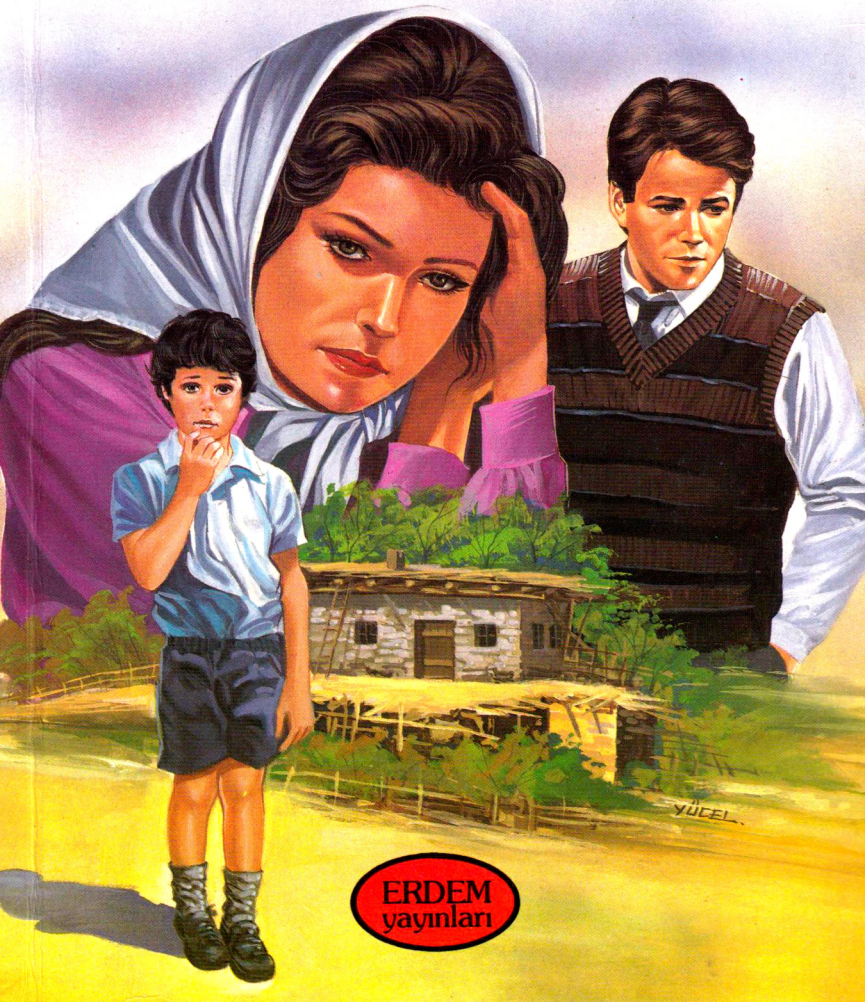
Kemalettin Tuğcu

ANA HAKKI

ERDEM yayınları

ANA HAKKI

MEB Talim ve Terbiye Kurulu'nun
2344 sayılı Tebliğler Dergisi'ne ekde yayınlanan kararı ile
ilk ve ortaokul öğrencilerine tavsiye edilmiştir.

erdem
YAYINLARI

BABA EVİNE DÖNÜŞ

Aklım ermediği için bilmiyordum. Sonradan konu komşuya anlatırlarken öğrendim. Bana büyük dedemin adını koymuşlar. Adım Murat. Babamın adı Şahin, Bekir Efendi dedikleri dedem, oğlunu Şahin diye çağırırdı. Ama doğruca Şahin demez de Şahanım derdi.

Anam Emine'yi bu Şahin'e almışlar. Anam on altı yaşındayken Şahin'le evlenmiş. Bekir Efendinin karısının, babamın anasının adı Hatice Ziba. Fakat gelinleri, onun yokluğunda Hatice Zebani derlermiş. Bu kadın babadan zenginmiş. Tarlalar, bağlar, cevizlikler, davarlar hep onunmuş. Bu yüzden mallarının üstünde kuluçkadaki tavuk gibi oturur, kimseye göz açtırmaz, doyasıya aş yedirmezmiş.

Anam Emine, yandaki köyden oraya gelin gelmiş. Babasına Çömlekçi Halil Ağa derler. Annesi ayaklarını

sürüyerek dolaşan, yaşlı bir kadın.

Halil Efendide davar yok, tarla yok, bağ yok. Üç gözlü evinde çömlek yapar, bahçesindeki fırında pişirir, eşeğine yükler, kasabaya götürüp satar.

Anamın babası olan Halil Ağanın geçimi çömlekçilikten. Büyükçe bir oda kadar olan bahçesinin bir yanında, eve bitişik, önü açık bir dam var. Bunun üstüne kiremit döşenmiş. Evden bu üstü kapalı olan yere kapı açılmış. Dedem orada, ayaklarının altındaki tablayı arada bir teperek, onun üstüne koyduğu tekerlek ağacın üstündeki çamuru katar, hamarat parmakları ile istediği şekle sokar. Bu çamurdan güveçler, çömlekler, kâseler, arada bir testiler yapar. Bunları fırında pişirir, başka köylerden gelip ondan çanak çömlek alanlar vardır.

Hatice Ziba Ana, anama kızmış:

– Var, geldiğin yere tıkıl gir. Çömlekçi Halil'in kızından kimseye hayır gelmez.

Anam, iki gözü iki çeşme ağlayarak benim elimden tutmuş, babasının evinden getirdiği ve altları çoktan paralanmış olan kunduraları ayağına geçirerek aç olduğu hâlde yollara düşmüş.

İki köy arasında bir ormanlık yer vardır. Geceleri burada kurtlar ürür, çakalların ulumaları duyulur. Bazı adını bilmediğim büyük kuşlar arada bir bağırırlar. Geceleri kimse buradan geçmez.

Orman serinlik olduğu için anam bir yol oturdu, başörtüsü ile gözlerini sildi. Soluk aldı. Sonra ormanın derinliklerinden hışırtılar geldiğini duyunca kalktı, beni kucakladı yeniden yola koyulduk. Ardımızdan sanırsın ki bizi kovalayanlar var.

Ormandan sonra yolun kıyısında bir kaynak var. Orada anam avucu ile su içti, yüzüne gözüne çaldı. Bana da elinden su içirdi. Islak elini, başıma yüzüme sürdü.

Doğrulduğu zaman baktı ki iki adım ötede kara bir yılan otların arasından süzülüp çıkmış, suya gelir.

Anam beni kavradı, kaldırdı, ayaklarımı yerden kesti, bir iki kez ardına baktı, yılan peşimizden gelmiyordu. Anam:

– Seni tanıdım. Mısır çapalarken, ahlat ağacının altında bıraktığım Murad'ın yanına varmıştın. Ben sana bir çapa vurup ikiye bölerdim emme içimden gelmedi, dedi.

Yılan suyun yanında başını yukarı kaldırmış, dilini çıkarmış tıs tıs ötüyordu.

Onu orada bırakıp anamın ayaklarını, kızmış fırın gibi yakan yoldan yürüyerek köye vardık ve kapıyı yumrukladı anam.

Kapı açılınca, anam oracığa yığıldı. Zehra Ana:

– Vah ne geldi başıma? diye bağırdı. «Neye geldin kızım?»

Anam bir zaman çöktüğü yerde ağladı. Dedem de duymuş, gelmişti oraya.

Anam kapının eşiğine çökmüş, ellerini yüzüne örtmüş, ağlayıp duruyordu. Anası soluk soluğa olmuştu:

– Ne oldun gızım, nettiler sana? diyordu.

Halil Dedem:

– Hatun, dedi. «Bırak soruşturmayı da iki yudum su al, gel.»

Annem yarı içti, yarı göğsüne bağrına su serpti. Gün görmüş bir adam olan Halil Ağa:

– Telâşlanma kızım, dedi. «Dünya işidir bunlar. Dimedim mi ben sana, başın sıkılırsa gelirsin diye?»

Anam uzanıp babamın ellerine sarıldı, gözyaşlarıyla ıslattı ve öptü ellerini.

İşte biz dedemin evine böyle düştük. Anam yorgunluktan tükenmişti. Sedirin üzerine uzandı kaldı. Zehra Ana, ayaklarını sürüyerek etrafında dolanıyordu. Anamın ayakları kanamıştı.

Daha sonra başına gelenleri, gözyaşlarını döke döke anasına ve babasına anlattı, sonunda:

– Hatice Ziba kovdu beni. «Çömlekçinin kızından bize hayır gelmez.» dedi. Gittim gideli bir rahat yüzü görmedim. Ezdiler beni, çiğnediler beni. Yedi günlük oğlanı sırtıma bağlayıp tarlaya çapaya gittim. Görenler gülerlerdi halime. Şahan hiç aldırmazdı. Anasının bir dediği iki olmaz orada. Mısır tarlasında yılan var. Bir tek ahlat ağacının altında gölge olur. Oğlanı oraya yatırırdım. Baktım ki yılan dolanır oralarda. Gelirken eşeğin yularını aldım çividen. Ağaca bir salıncak kurdum ki yılan değmesin. Akşama vardığımda söylemedik laf komadılar bana. Damda yular yok. İmme ben sormadan almışım. Tarlada ne yerim ne içerim, emzikli kadın aç acına olur mu?

Halil Dedem:

– Dinsizler, diyordu. «Seni alacağım diye kapının eşiğini aşındırdılar. Bunu mu edeceklerdi? Başlık parası mı istedim? Kız rahat etsin diye. Ne kötülük gördüler benden de bu yaşımda beni kahır içinde kodular.»

Kötü insanla baş edilir mi? Anama ettikleri yetmemiş gibi, kapıya dayanan babam bağırıp çağırmaya başladı. Sonra da anamı geri yollamadı diye dedemin

üst üste yığdığı satılık güveçlere, çömleklere başladı tekme atmaya.

Komşular patırtıya gelmişlerdi. Dedem:

– Deli Bekir'in deli oğlanı, diyordu. «Benim gibi ihtiyar bir adamın nafakasından ne istedin? Ben sana böyle bir kız verdim. Allah'tan korkmaz, yedi günlük oğlanı sırtına bağlayıp mısır çapalamaya yollanır mı kadın? Bu yaşımda ben iki lokma ekmek için çabalarım. Ne var dellenip de hazırladığın çömlekleri kıracak? Allah'tan korkmaz.»

Şahin:

– Al oğlanı, düş önüme bakayım, diye bağırdı.

Anam direndi:

– Allah, gayri o eve beni düşürmesin. Ne işim var benim o yanda? Dört yıl bekledim, belediye nikâhı nerde kaldı. Gelmiyorum, anladın mı, gayri elinden geleni ardına koyma.

Şaşkın babam komşulara dönüp:

– Duydunuz ya, dedi. «Benden izinsiz kaçtı evimden. Bana böyle karının gereği yok, boş olsun.»

İşti böyle bağırdıktan sonra savuşup giderken dedem:

– Allah hepinizi bildiği gibi etsin, dedi.

İhtiyar adam o günlerde satacağı güveçlere bakarak bir süre ağladı. Anam güveçlerde sağlam kalan var mı diye araştırdı ve:

– Benim yüzümden oldu baba, dedi.

Halil Dedem:

– Suç bende ki seni bu Deli Bekir'lere verdim, dedi. «O Hatice Zebani'den kime hayır gelmiş ki?»

Dedemin yüreği ne kadar yanmış olacak ki yaşları-

nı döke döke:

– Dilerim Tanrı'dan ocağınız bata, diyordu.

Bunu komşular da duydu.

Hasat ayındaydık. Hatice Ziba Kadının tarlaları sapsarı ekinlerle doluydu. Köyün yarısı onun sayılırdı. Çalıştırdıklarından hakkını arayanları kovardı. Köyde ondan alacaklı olmayan kalmamıştı.

İşte o ihtiyarın, gözlerinden yaşlar dökerek ettiği kötü dua yerini bulmuş gibiydi. Bir gün dedemin köylüleri dedeme gelip bir haber saldılar:

– Zebani'nin ekinleri yanıyormuş, bütün köylü tarlalara dökülmüş.

Dedem bu habere sevinmedi.

Dedem komşulara:

– Ekinin suçu mu var? dedi. «O tarlalarda diğer köylülerin hakkı vardır. Ne olursa onlara olur.»

Başka köylülerden haber geldi:

Zebani Hatice'nin ekinlerini, hakkını almayan çobanlardan biri ateşe vermiş. Adamı yakalamışlar, yaka paça kasabaya götürmüşler.

İş bununla kalmadı, köyden dönen Şahin, ormandan geçerken atı yılandan ürkerek şahlanmş, boş bulunan Şahin yere yuvarlanmış. Atı köye onsuz dönmüş. Aramaya adamlar çıkmış, Şahin'i kırık ayağı ile ormanın içindeki yolda bulmuşlar.

Annesi Hatice Ziba Hanım, öyle baskıcı kadınmış ki anneme bir gün bile göz açtırmamış.

Bazen aç acına tarlaya yollar, gündüzleri de bir şey yedirmez, yemek yerken işi bırakacağını, iş göremeyeceğini söylermiş.

Dedem:

– Kimse bu kötülüğü etmez, diyordu. «Bu nasıl kadın ki yeni loğusa gelinini tarlaya salıyor.»

Annem anlatırken hep ağlıyordu:

– Tarlaya gidinceye kadar zaten yorgun düşerdim. Sırtımdaki çocuk terler, ben terlerdim. Sırtım su içinde kalırdı. Her taraf güneş, bir ahlat ağacı var. Oraya oğlanı yatırırım. Bu sefer yılan gelirdi süt kokusuna. Canlı hayvan, benim gibi içi bağrı yanmıştır diye vurmağa kıyamazdım. Ben akşama dek çalışırdım. Ertesi gün Bekir Ağa varır, anasına:

– Tarla olduğu gibi duruyor, mısırların diplerini doldurmamış, boyuna yer içer bu gelin, derdi. «Yorgunluktan serilirdim yatağa. Beni oğlunun yanına sokmazdı. Belki şikâyet ederim, diye. Sonra, sabahleyin daha gün doğarken tepeme dikilirdi.»

– Daha yatacak mısın? Çömlekçinin dölü. Gün tepeye dikildi. Yediğin içtiğin gözüne dizine dursun, derdi.

Bütün bu anlatılanları ben dinliyor, dinledikçe içerliyordum. Zavallı anam, babasına yük olmamak için çalışmak istiyordu. Ama tarla yok ki çalışsın. Bazı bazı, ormana kuru ağaç dalları toplamaya giderdi. Oradan da korkardı. Issız yerlerdi. Daha yeni gelmişti dedemin yanına. Adı göçmene çıkmıştı. Kötü niyetli olan insanlar çoktu köyde.

Dedem, kalan çömleklerle bir iki güveci komşusunun eşeğine yükleyip kasabaya varmış, onları bir dükkânda bırakarak biraz para almıştı. Eve gelip, ondan güveç alanlar vardı. Bu güveçleri tencere yerine kullanıyorlardı. İyi pişmiş olan bu güveçler, ateşe çok iyi dayanıyordu. Dedem, alıcılara karşı güvece bir fiske

vurur, onun tın tın öttüğünü gösterirdi.

Zaten onun güveçleri bütün yakın köylerde meşhurdu... Bu güveçlere yemek koyar, fırına salarak pişirirlerdi.

Komşularımız da annemin gelişine üzülmüşlerdi.

– Eee, diyorlardı. «Allah bilir işini. İşte ekinler kül oldu gitti. Güveçlere tekme atan Şahin, kendi bacağını kırdı.»

Aşımız yoktu, giyeceğimiz yoktu. Anamın ayaklarında ayakkabı yoktu. Kendi canından çok benim açlığımı düşünürdü. Davarı olan, tavuğu olan komşular, arada bir bize ayran, yoğurt, biraz yağ veriyorlardı. Zaten iki günde bir, bir komşumuz tavuklarından taze yumurta alır, bana yedirmesi için anneme verirdi.

Annem, beni bırakıp komşulara iş görmeye gidiyordu. Bulgur yapmaya, tarhana yapmaya, mısır koçanlarının tanelerini ayırmaya, fasulyeleri kabuklarından çıkarmaya gider, bazen de ağacı olanların sopalattıkları cevizleri toplardı.

Bize verilenlerin altında kalmıyordu. Gençti, bir iki günde içi rahat etmiş, kötü laflardan kurtulmuştu. Ormanın öte yanındaki köyden haber alamıyorduk. Zaten işimize yarayacak bir haber de çıkmazdı. Babam Şahin'in ayağını kasabada alçıya koyduklarını duymuştuk.

Bir ara, Deli Bekir dedikleri babamın babası köye gelmiş, çok yumuşak konuşmuştu:

– Halil Ağa, benim gelini yolla, alıkoyma burada.

Dedem:

– Senin hatun kovmuş kızımı, dedi. «Oğlun Şahin de geldi buraya, dellendi, bütün güveçlerimi tepti, bir

aylık emeğimi yere vurdu. Emine'ye seslendi ki gelsin eve. Emine varmayınca, buraya toplanan komşuları tanık tutarak onu boşadı. Zaten belediye nikâhı dediniz yaptırmadınız. Gayri benim size verecek bir kedim bile yok. Allah, bir kulunu sizin gibi zalim insanların içine düşürmesin.»

Babamın babası:

– Çok söyleme çömlekçi, dedi. «Bizim evimize giren sağ çıkmaz.»

Dedem başını dikip:

– Sizin paranız, adamlarınız varsa benim de güvendiğim Allah var, dedi.

Deli Bekir, söylene söylene gitti. Onları dedemin köyünde kimse sevmez, verdiği selamı almazlardı.

Dedemin başına gelenleri komşu köylerden duyanlar ara sıra dedemin yanına geliyor, onunla dertleşiyor ve giderken bir güveç ya da yoğurtluk iki kâse filân alıyorlardı.

Halil Dedem, günlerce uğraştı, gölgede kuruttuğu kapları fırına yerleştirdi. Fırını yaktı ve fırın yana dursun o gene işini sürdürdü. Bazen yemekte:

– Kızım, diyordu. «Üzülme, sen geldiğinden beri işimiz, aşımız eksik olmuyor. Allah nafakamızı veriyor.»

Dedemin söylediği gibi aşsız kalmıyorduk. Ormanın öte yanındaki köyden de gayri bize ses gelmiyordu. Aynı köyden, babam Şahin'e tarlada çalışan bir işçi kızı aldıklarını duyduk da sevindik.

ANNEM ÇALIŞIYOR

Bütün kış çok sıkıntı çektik. Yiyeceğimiz yoktu, yakacağımız yoktu. Karlı havalarda iş de olmuyordu. Annem komşulara yardım eder, karşılık olarak bir çanak yoğurt alırdı. Dedem, evde ekmek varsa sulandırdığı yoğurda doğrar, kaşıkla yerdi. İhtiyar adamın bütün azığı bu idi.

Evinde hamur hazırlayıp somun yapan komşular vardı. Annem bunlara da yardım ediyor, gelirken sıcak sıcak bir somun ekmeği getiriyordu.

Dedem durmadan havaya bakıyor:

– Hele bir açsa, diyordu.

Arada bir güveç almaya gelenler oluyordu. Dedem, ne verirlerse onu alıyordu. Bazen para yerine tarhana, bulgur getirirlerdi. Dedem, anamın anası ve

ben soğuk havalarda yataktan çıkmıyorduk. Annem sözleştiği yere gider, orada çalışırdı.

Ona, gittiği yerlerde ne yerlerse ondan verirlerdi. Ama yedikleri annemin boğazından zorla geçiyor, hep bizi düşünüyordu.

Köyde bizim kadar yoksul insan yoktu. Yine de açlığımızı, üşüdüğümüzü söylemezdik.

Mart ayına vardığımız sırada bulutlar sıyrıldı, karlar eridi. Güneş yüzünü göstermeye başladı. Dedem, torna dediği o döner tekerleği çevirerek çanak çömlek yapmaya başladı.

İşte bu sırada komşulardan biri geldi bize. Dedemin yanında oturdular. Yaşlı bir adam olan komşu:

– Halil Ağa, dedi. «Senin kızı benim oğlana alsak derim.»

Dedem elindeki işi durdurarak:

– Senin oğlan evli ya, dedi.

Adam:

– Evli olana değil, dedi. «Ortanca oğlana alsak derim.»

– Köyde kız kalmadı mı alacak?

– Var, var ama ille senin Emine'yi ister.

– Desene artık ortada dolaşmayacak. O çalışıyor, biraz yardım ediyordu, ondan da mı olacağız.

– Böyle konuşma Halil Emmi, biz senin yakın komşularınız. Emine'yi çok çok iyi biliriz. Benin kızla beraber okudu. Senin hatun, şöyle bir ağzını arayayım demiş. Emine ne evet demiş, ne hayır.

– Bize sormadan böyle işlere girişmek var mıydı?

– Emine çocuk sayılmaz. Sen onu verdin Deli Bekir'lere, ziyan oldu kız.

– Kaderi böyleymiş. Gayri sizin eve de varmayacak.

– Bunu etme Halil Emmi. Emine'nin bir kısmeti çıktığında onun önüne geçme. Ben Allah'ın emriyle istemeye geldim.

Dedem, bir süre düşündükten sonra:

– Sorarım kendisine, dedi.

İki üç gün sonra bu komşu, karısıyla birlikte geldi. Dedemin ağzını aradılar.

Dedem:

– Emine hayır demez, dedi. «Gel gelelim onun bir oğlanı var.»

Komşu kadın:

– Ama, dedi. «Siz karı koca yalnızsınız. Murat'ı sizde bırakır.»

– Dört yaşında oğlancık size çok mu geldi?

– Çok değil emme bizim evde de üç çocuk var. Geçim zor olur. Biz varlıklıyız. Emine gene dul kadın emme biz başlık parası da veririz.

– Ben kızı parayla satsaydım, Hatice Ziba'dan isterdim parayı.

– Hani hâliniz vaktiniz yerinde değil de onun için söylerim.

– Benim kızım davar değil ki satayım.

– Satma, sana buzağılı bir inek verelim. Sütünü alırsınız. Yağını çekersiniz.

– Sen bizim geçimimizi düşünme, orasını Allah düşünür.

– Eyi ya, bir cevap ver bize.

Babam Emine anama seslendi. Anam geldi:

– Baba, dedi. «Konuşmalarınızı duydum. Ben oğ-

lanımı bırakmam. Allah bizim de kısmetimizi verir.»

Komşu kadın:

– Virmesine virir ya, dedi. «Bu da senin için bir kısmet. El kapılarında çalışmaktan kurtulursun. Buban istemez ama biz sana altınlar takarız. Oğlun için de azık veririz. Bizim Hüseyin büyük şehirlere gitmek ister, seni de alıp götürür.»

– Ben, sağlığımda oğlumdan ayrılmak istemem.

Anam komşunun isteğini geri çevirdi. Zehra Ana bile ona biraz darıldı. Ama anam direndi:

– Murad'ı virecek olsam Deli Bekir'lere veririm, dedi. «Onların başka erkek torunları olmadı. Şahin'de iş yok ama Hatice Ana ister durur.» Zehra Ana:

– Niye virmezsin? dedi. «Eyi bakarlar ona.»

Anam başını salladı:

– Ben onlara oğul virmem. Bir gün tarlaya varıyordum. Oğlan daha uyuyordu. Kaldırmadım. Eltim gile ısmarladım. Akşam yorgun argın geldiğimde ne göreyim, oğlan avlunun bir yerinde sinmiş. Ağlamaktan katılmış. Yüzüne baktıydım, ağzı burnu şişmiş. Eltime sordum, onu da Hatice Kadın işe sürmüş. Ağladıkça basmış ağzına şamarı. Oğlancık tıkanmış kalmış. Evin içinde bunca insan var, biri kalkıp sahip çıkmamış. Bu kadının bana hıncı var. Oğul isteseydi böyle etmezdi. Onlara vireceğime, çaya atarım boğulsun daha eyi.

Anam daha yirmi bir yaşında, köydeki bütün kızlardan, genç kadınlardan daha güzel. O komşuya vermeyince başka komşulardan da isteyenler çıkmaya başladı. Dedemden güveç alıp satan bir mağaza sahibi, karısının hastalandığını, eli ayağı temiz bir bakıcıya

ihtiyaçları olduğunu anlattı. Adam aylık verecekti, sonra namuslu dürüst insandı.

Anam beni aldı, kasabaya gittik. Adamın hasta olan hatununu gördük. Kadın anamı beğendi. Eli ayağı temiz, yaşı küçüktü. Hamarattı, elinden iş gelirdi.

Kadın onu beğendi ve:

– Oğlanını bırak babangile de gel, dedi.

Anam:

– Ben oğlumu bırakmam, dedi.

Mağaza sahibi karısına:

– Oğlanın sana ne zararı dokunacak? dedi.

Kadın huysuzdu, çocuk istemiyordu. Kendisi hiç çocuk yapmamıştı. Anam, beni alıp köye gidecekken kadın:

– Çocuk bana görünmesin, dedi.

Bize bir göz oda verdiler. Kocası oğlan meraklısıymış, bana urba, kundura, anama da temiz giysiler, ayağına terlikler aldılar.

İşte böylece kasabaya yerleştik. Ama anamın aklı hep babasında ve anasındaydı. Haftada bir gün gidip onları görüyor, bazı yiyecekler götürüyorduk.

Yaz gelince dedemin işleri açılmıştı. İki defa fırın yakmış ve çanak çömlek pişirmişti. Bunların hepsi iyi çıkmıştı, hangisine bir fiske vursan tın tın öterdi.

Biz bir yaz, bir kış kasabada kaldık. Hasta teyze de bizden memnun olmuştu. Arada bir beni yanına çağırır, konuştururdu. Çocuklara olan öfkesi kalmamıştı.

Hasta teyzeye hekimler, İstanbul'a gidersek büyük hastahanelerde hastalığının çaresini bulacaklarını söylemişler. Adamın İstanbul'da bir oğlu varmış, orada nalburluk yaparmış, evliymiş ve apartman dedikleri

büyük yapılarda otururlarmış.

Adam anama teklif etti:

– Emine kızım, sen de benim hatunla beraber git.

– Murad'ı bırakamam, dedi anam.

– Murad'ı da alırız.

– Burada anam babam var. İkisi de ihtiyar. Anam ayaklarını sürüyor, babam bu yaşında çabalayıp duruyor.

Adam baktı olmayacak, karısını aldı gitti. Biz de dedemin yanına döndük. Anam bütün bir yıl çalışmış, aldığı paranın bir lirasını harcamamıştı. Köye vardığımız zaman topladığı parayı dedeme verdi. Bu para dört yüz bin lira olmuş.

Dedem kalktı bu para ile bir sağılı inek aldı. Bunun bir de buzağısı vardı. Avlunun bir yanına bir dam yapıldı. İnek oraya yerleştirildi. Gayri anam ineği tımarlıyor, sütünü sağıyor, besliyordu. Bu inek, evdekilerin hepsini doyuracak kadar süt veriyordu. Anamın çalışmasına gerek kalmamıştı. Yalnız isteyen komşulara yoğurt ve köydeki öğretmenlere tereyağı satıyorduk. İşte böylece bizim geçinmemiz yoluna girmişti. Dedem de durmadan çalışıyordu. Çömleklerden artan para ile kapıya getirenlerden odun ya da kök, komşulardan da arpa, saman ve ot alıyorduk.

Ben altı yaşıma girince, anam beni köydeki okula yazdırdı. Kendisi de orada okumuştu.

Kasım ayında okul açıldı. Ben de gitmeye başladım. Annem bana alfabemi, defterimi, kalemimi koymak için bir cüz kesesi dikmişti. Bunun uzunca bir sapı vardı, boynuma geçirirdim.

Okul hoşuma giderdi, ama bir iki saat geçince

anamı özlemeye başlardım. İçimden ağlamak gelirdi.

Anamın bana bakmak için katlandığı sıkıntılar aklımdan hiç çıkmıyordu.

Tatil günlerinde dedemin çalışmasını seyrediyordum. Hem çalışır hem de benimle konuşurdu. Bazen ayakları yorulunca tornayı ben çevirirdim.

Bu tornanın üstündeki tablada bir işaret yeri vardı. İyice yoğrulmuş olan çamur buraya konurdu. Bu tam kıvamında bir çamurdu. Dedem, torna dönerken ona eliyle şekiller verirdi. İki elini birden kullandığı zaman çamur inceliyor, uzuyor döne döne bir çanak şeklini alıyordu. Bu çamur köyün yakınında bir yerden alınıyordu. Dedem onu getirir, tekneye koyar, yumruklarıyla çevire çevire yoğurur, bekletir, gene yoğurur, tam kıvamına getirince işlerdi.

Bu kaplar, fırına konmadan önce gölgede kurutuluyor ve hiç sarsmadan fırına hazırlanıyordu. Bu kapların bazısının içine dedemin sır dediği bir sıvı akıtılıyor, çevirerek her tarafına bulaşması sağlanıyordu. Bu sır, piştikten sonra kabın içindeki suyu dışarıya vermezmiş.

O yıl hep okula gittim geldim. Okumayı az çok öğreniyordum. Köydeki yaşıtlarıma alışmıştım.

Dedem, kışın çömlekçilik yapmadığı için ineğe bakıyordu. İnek kara kışta sütü kesti. Bahara karşı yavru yapacaktı. Mağaza sahibi yine geldi, annemi çağırdı. Karısı biraz düzelmişti; ama evinin bütün işini göremiyormuş. Annem beni köyde bırakarak gitti. Bir iki kez ağladım ama annem kasabadan dönmedi. Bizim rahatımız için çalışıyordu. Arada bir açık havada geliyor, biraz kalıyor, akşama tekrar gidiyordu. Kış böyle geçti.

Irmak yavruladı. Bir buzağı çıktı ortaya, ben bu küçücük inekçi çok sevmiştim.

Gene süt almaya başladık. Artık ben okula giderken, öğretmenler için yayıktan çekilen yağı götürüyordum. Onlar bu yağı çok seviyorlar, paylaşıyorlardı.

Dedem, seksen yaşına vardığını söylerdi. Beyaz sakalları ve saçları vardı, ama Zehra Anadan daha dayanıklıydı. Çalışırken ocağa bakracı koyar, orada çorba veya fasulye, ya da bulgur lapası yapardı.

Yememiz, içmemiz düzelmişti; ama ne de olsa annemannemle dedem çok yaşlı insanlardı. Ninem biraz daha genç olduğu halde o yaz yatağa düşmüş ve sonbaharda gözlerini kapatmıştı. Dedem çok yalnız kaldı. Annem o hafta gelince bizi böyle kederli buldu. Daha sonra dedem de dünyaya gözlerini kapattı.

Biz yalnız kalmıştık. Mağaza sahibi de geldi, ineği epeyce büyümüş olan buzağısı ile birlikte bir komşuya sattık. Mağazanın sahibi pişmiş güveçleri, çanakları topladı, onları da kendisi alıp parasını verdi anneme. Bir derme çatma evle dedemin tornası kalmıştı. Biz köyde barınamayacaktık. Annem beni de aldı kasabaya geldik. Oradaki okulun üçüncü sınıfına girerek o sene dörde geçtim.

Teyze yine hastaydı, bir türlü toparlanamıyordu. Okullar açılmadan kalktık onlarla birlikte bir otobüse binerek İstanbul'a geldik. Ben, bu koca şehre şaştım kaldım. Yüksek binalara, yapılara bakarken başım dönerdi. Onların bir apartman daireleri varmış. Orada bize de bir oda verdiler.

Annem, yirmi üç yaşında güzel bir kadındı. Hastalıklı olan teyze, anneme kente göre giyinmesini söyle-

di. Kendisi de her hafta hekimi çağırıyordu. Mağazanın sahibi kalkmış, yine kasabaya gitmişti.

Annem beni bu kentte okula yazdırdı. Böyle yaşayıp giderken hasta teyze de ölmesin mi?

Annem kadının kocasına telefon etti. Adam apar topar geldi, yine bir cenaze töreni gördük. Adam bize birlikte kasabaya gitmemizi söyledi. Hatta anneme kendisiyle evlenmek istediğini de anlatmış. Annem bu adamın önerisini kabul etmedi. Adam ona:

– Emine, dedi. «Bu koca kentte deli olursun.»

Annem kaderinde varsa, deli olacağını da söyledi. Adam çıktı gitti. Biz yalnız kalmıştık. Zengin bir ailenin hanımı, annemi çağırtıp onlarda geceli gündüzlü çalışmasını önerdi. Annem beni gösterdi. Kadın:

– Madem ki babası yok, onu öksüzler yurduna verelim, dedi.

Anam beni bırakmayınca kadın bizi almaya razı oldu. Hayli yaşlı bir hanımdı. Kocası da emekli bir memurmuş. Bize ayrı bir oda verdiler.

Ben okula gidip geliyordum, annem bu evde çalışıyordu. Zaman geçtikçe yemek işlerini de üstüne yüklediler. Müzeyyen Hanım dedikleri kadın, komşu komşu gezer, evde bütün işleri hazır bulurdu.

Orda yiyor, içiyor, ayda otuz bin lira aylık alıyorduk. Annem bu parayı azımsamıyordu. Alışmadığımız bir kentte bulunuyorduk. Yol, iz bilmiyorduk. Kadın da biraz huysuzdu, eve gelir:

– Emine, akşama kadar ne yapıyorsun? derdi. «Her taraf kir içinde.»

Aslında kir filân yoktu, hepsi kadının huysuzluğu idi.

ARACI

İstanbul'da kimsesiz kalınca, annem yaşlı bir kadının dairesinde ayda elli bin lira vermek üzere bir oda tuttu. Aylarca koynunda sakladığı ineğin parası ve mağazanın sahibinin verdiği aylıktan kalan para bitiyordu. Annem tanıdıklarından iş istiyor, bulamıyordu. İstanbul'da bir yudum su bile para ile idi.

Annem bunu ev sahibimiz Aliye Hanıma söyleyince kadın sordu:

—Sen köyden gelmişsin, buraların işinden anlamazsın.

Annem kasabada çalıştığını söyleyince kadın:

— Kapılarda gündelikle çalışır mısın? dedi.

— Çalışırım, dedi annem.

Aliye Hanım ertesi gün annemi beş bin lira gün-

delikle çalışmak üzere bir apartman dairesine gönderdi.

Paramız tükenmek üzere olduğundan annem bu işe sevindi. Her gün iş bulursa ayda yüz elli bin lira kazanacaktı. Elli bini kadına verirsek, yüz bin lira da bize yiyecek, içecek parası kalacaktı.

Ben, ilkokulu bitirmiş, ortaokula yazılmıştım. Okulların açılmasını bekliyordum.

Aradan iki hafta geçmişti ki annem bir akşam, hava karadıktan sonra geldi. Çalıştığı evdeki hanım, akşam bulaşığını da yıkatıp öyle gitmesini söylemiş. Annem yumuşak başlı bir kadın olduğu için kalmış.

Daha da çalıştırmak istemiş kadın, annem:

– Benim de evde işlerim var, demiş. «Oğlum aç bekliyor.»

Kadın kaşlarını çatmış:

– Sana günde on bin lira veriyorum, demiş.

Annem şaşırmış:

– Beş bin lira veriyorsunuz, demiş:

Daire sahibi hanım:

– Seni getiren o Aliye Hanıma borcun varmış, demiş. «Beş bin lira da senin borcun için veriyorum ona, eder mi on bin?»

Annemin o apartmanda çalıştığını gören komşulardan biri ona merdivenlerde rastlamış.

– Kızım, demiş. «Sen buralara yeni geldin değil mi?»

– Evet Hanım teyze, demiş annem.

Kadın sormuş:

– Çamaşır makinesi kullanmasını bilir misin?

– Bilirim hanım teyze.

– Süpürge makinesini kullanabilir misin?

– Evet teyze.

– Camları da silebilir misin?

– Silerim teyze.

– Kaç paraya çalışıyorsun?

– On bin liraya.

– Bak kızım, işinden memnun olursam ben sana on iki bin lira veririm.

Annem, ertesi gün bu hanıma iş görmeye gitti. Kadın evi ona teslim etmiş, yapacağı işleri de gösterdikten sonra:

– Benim işim var, gidiyorum, demiş. «Göreyim seni, beni memnun et. Mutfakta yiyecek var, karnını doyur, kapıyı kimseye açma.»

Annem o gün orada çalıştı. Ben evdeydim. Annem gitmişti. Aliye Hanım geldi:

– Annen nerede? dedi.

– İşe gitti, dedim.

– Benim götürdüğüm hanımın işi yüzüstü kalmış, nereye gitti?

– Bilmiyorum, dedim.

Annem akşama geldi. Çalışmasından memnundu. Kadın ona on iki bin lira vermiş. Haftada üç gün çalıştıracakmış. Öteki günler için yanındaki daireye gitmesini söylemiş.

Biz yemek yerken Aliye Hanım geldi:

– Sen benim koyduğum yerde neden çalışmadın bu gün? dedi.

Annem:

– Aliye teyze, dedi. «Sen beni çalıştırıyorsun, benim aldığım para kadar sen de para alıyorsun. Ben o

kadar aptal değilim. Ben sana ayda elli bin lirayı bu bir tek oda için veriyorum.»

Aliye Hanım:

– Elbette, dedi. «Böyle bir odayı yüz bin liraya tutamazsın. Ben sana iyilik ettim, kötülük buldum. Çık benim evimden.»

Annem:

– Çıkarım, dedi. «Bir başka yerde bir oda bulurum.»

– Biraz zor bulursun, sana bir hafta müsaade, barınacak yer bulamazsan sokakta kalırsın.

Annem bu olayı ertesi gün çalışmaya gittiği apartman dairesindeki hanıma söylemiş. Kadın:

– Aliye Hanım mı demiş? Sinekten yağ çıkarmaya kalkan bir açık göz kadındır.

Annem şaşmış:

– Sinekten yağ çıkar mı, hanım teyze?

– Çıkmaz ama, demiş kadın. «Aliye Hanım işte böyle bir kadındır.»

Annem işe girişmiş. Kadın, annemin işini çok beğenmiş.

Kadın sormuş, annem anlatmış. Kadın:

– Bak kızım, demiş. «Sen bir başına kadınsın. Küçük bir oğlun var. Yarın bitişik dairede çalışacaksın. Bir aralık ben uğrar, sana anlatırım.»

Annem, ertesi gün ilk çalıştığı kadının yanında çalışırken ona Aliye Hanıma borcu olmadığını, elli bin lira kira verdiğini söylemiş. Bu sırada, ikinci hanım gelmiş kapıya. Annemi çağırmış:

– Emine, demiş. «Yarın bana geldiğin zaman beraber ineriz, sana gösteririm. Apartmanın girişinde

onde büyükçe bir odası, arkada da bir başka odası olan bir küçük daire var. Ben yönetici ile konuştum. Yüz bin liraya sana tutarız orasını.»

Buna öteki hanım da sevinmiş:

– Eşyan var mı Emine? demişti.

– Yok hanım teyze, demiş. «Harbiye'de mağaza sahibinin dairesinde çalışırken birkaç parça eşya vermişlerdi giderken. Hepsi bu.»

– Sen onları getirirsin, buraya demişler. «Biz de fazla olan eşyamızı veririz sana. O dairenin küçük bir mutfağı, bir de lavabosu ile helâsı var, hiç durma yarın taşın.»

Annem buna çok sevinmiş. Önceki odada bir divan, bir şilte, bir yastıkla yorgan, bir de yemek yediğimiz kaplar vardı.

Apartman da hemen oracıkta olduğu için annemle divanı tuttuk, yeni oturacağımız apartmandaki daireye götürdük. Bize orasını açtılar. Toz toprak içindeydi. İçinden çıkanlar çok kirli bırakmışlardı. Annem o gün akşama kadar küçük daireyi temizlemeye kalktı. Camları silerken Aliye Hanım çıktı geldi:

– Sen bana haber vermeden nasıl çıkıyorsun bakayım? dedi.

Annem kendisini aradığını, bulamadığını ve anahtarı kapının üstünde bıraktığını söyledi. Dul ve kimsesiz olan kadın bağırıp çağırıyordu:

– Ben sana oda kiraladım. Yeni bir kiracı bulunçaya kadar bana ayda elli bin lira vereceksin.

Bu konuşmaları duyan apartmandaki iki hanım indiler aşağıya.

– Aliye Hanım, dediler. «Ayıp diye, bir şey var.

Sen bir tek odaya elli bin lira istemişsin. Üstelik her çalıştığı gün de beş bin lira. Bu kimsesiz kadını sömürmeye utanmıyor musun?»

Aliye Hanım, annemin bir aylık borcu olduğunu söylemiş. Daire sahibi olan hanım:

– Benden aldın ya, demiş. «Daha ne istiyorsun?»

Aliye Hanım çıkıp gitti. Küçük dairenin temizliği bitmişti. Dairelerdeki hanımlar kimi küçük bir masa, kimi iskemle, kimi tabak çanak, kimi perde filân verdiler. Böylece yeni dairemize yerleşmiş olduk.

Annem, artık daha hevesle çalışıyordu. Eskiden Aliye Hanım, ikide bir kapıyı çalar ve:

– Boşuna elektrik yakmayın, derdi.

Daha sonra elektrik ampulünü çıkartmıştı.

Şimdi bu küçük dairenin mutfağındaki ve banyosundaki musluğu açtık mı tertemiz su akıyordu. Her yerde de elektrik vardı. Üstelik hanımlar:

– Senin yakıt paranı biz karşılarız, dedi.

Annem artık günde on bin liraya çalışıyordu. Elimize ayda iki yüz bin lira kalıyordu. Bununla pekâlâ idare edebilirdik.

Aileye Hanım, komşu komşu gezip annem için:

– Nankör Emine, ben iş öğrettim, odamı verdim, ama gözü açıldı, çıktı gitti, diyordu.

Daireyi bulan komşular için de:

– Kiracımı ayarttılar, diyordu. «Bedavadan çalıştırıyorlar.»

Biz bu sözlere aldırmıyorduk. Annem güzel bir genç kadın olduğu için çalıştığı yerlerden ona bazı giysiler veriyorlardı.

Hatta birisi küçük olan buzdolabını aşağıya bize

yollamıştı. Bir başkası, siyah beyaz olan televizyonunu bırakmış, renkli televizyon almış, eskisini bize yollamıştı.

Arada bir aşağıya iniyor ve:

– Senin dolabın yok Emine, diyorlardı.

Kendilerinin kullanmadıkları eşyayı bize yolluyorlardı. Yavaş yavaş mutfağımız ve iki odamız dolmuştu.

Annem, eve yorgun geliyordu ama ne de olsa gençti ve çalıştığı yerlerde iyi yediği için çabucak renklenmiş ve biraz kilo almıştı. Giydiğini kendisine yakıştırıyordu. Şehirli bir genç kadından farkı yoktu.

Şimdi bazı hanımlar ona tembih ediyorlardı:

– Emine, öyle şımarık şımarık, Hanım teyze deyip durma, diyorlardı.

– Peki Hanımefendi.

– Hah, şöyle. Aferin.

Annem ilkokulu köyde okumuştu. Çektiği sıkıntılar onu olgunlaştırmış ve terbiye etmişti. Şehre gelince de büsbütün kendisini toparlamış ve o da bir şehirli genç kadın olmuştu.

Dairelerdeki çocuklar ona Emine abla, diyorlardı.

Haftada üç gün bir dairede, iki gün de bir dairede çalışırken kalan iki günü de bir başka hanım almıştı. Bütün bu işlerden başka annemi geç vakitlere kadar çalıştıranlar, giderken ona bir iki kap yemek veriyorlardı. Hemen her gün bir daireden yemek geliyordu.

Annem bütün bu komşulardan memnundu. Onları da memnun etmeye çalışıyordu. Hanımlar bazen:

– Emine kızım, çok yoruldun artık, yanakların kızardı. Şuraya karşıma otur da biraz dinlen, iki lâkırdı edelim, diyorlardı.

Annem on altı yaşında evlenmiş, beni sırtına alarak tarlada çalışmaya gitmiş, orada ahlat ağacının altında beni emzirmişti.

Dedemin evine döndükten sonra da kendi köylülerimize çalışmıştı. Eve gelince dedem:

– Emine, derdi. «Şuradan iki bakraç su alıver.»

Annem ne kadar yorgun olsa da çeşmeye kadar gider ve su getirirdi.

Annem, çektiklerini bazen çalıştığı yerlerdeki hanımlara anlatınca onlar çok üzülürlermiş.

Bazen, bize bir iş için iner veya bir kap yemek getirirlerdi, o zaman anneme soruyorlardı, o da anlatıyordu:

– Kayınvalidem Hatice Ziba, idi diyordu. «Ama köylüler ona Zebani derlerdi. Öyle acımasız bir kadındı. Bütün köylü ondan yaka silkerdi. Beni adam etmek için tarlaya yollarlardı. Akşama kadar çalışırdım, yaptığım işi gene beğenmez: Yediğin, içtiğin gözüne dizine dursun, derdi. Çalıştığım tarla yürüyerek bir saat uzaktaydı. Dağ başında, in yok, cin yok. Öteki laf atar, beriki peşim sıra gelir. Ben sırtıma bağladığım, orada uyuyup yatmış olan Murad'ı gösterirdim: Şu çocuktan olsun utanın. Sonra tarlada yılan vardı, kol kalınlığında yılan. Ben çalışırken bir hışırtı duyar, başımı kaldırır bakardım. Otlar, mısır sapları sallanırdı. Bakardım yılan geçiyor. Allah'tan olacak bana saldırmadı. İşte bu yüzden eşeğin yularını almış, ahlat ağacına salıncak kurmuştum, yılan oğlana gelmesin diye. Burada ev içinde çalışmak bana ağır gelmez. Ben güneşin altında akşama kadar çapa yapardım. Mısır sapları bıçak gibi bacaklarımı çizer, ayaklarımı kızgın toprak yakardı.»

Bazen annemin gözlerinden iki damla yaş yanaklarına kayardı. Çektikleri içini karartmıştı.

Ama doğrusu apartmandaki bu küçük dairede çok rahattık. Hem para kazanıyordu annem, hem de bütün kiracı ve ev sahipleri bize iyi bir yemek yaparlarsa ondan veriyorlardı.

Arada bir, gece de annemi çağırırlardı. Bir yere, misafir gidecek olur, ihtiyar analarını veya babalarını anneme bırakırlardı. Annem gece yarısı dönerdi aşağıya.

Apartmanda uyum vardı. Hepsi iyi insanlardı. Birinin acele bir işi olsa, komşusuna söylerdi.

– Bugün Emine'yi bana bırak. Çok acele bir işim çıktı.

Komşular böylece annemi paylaşırlardı. Çocukları olanlar çocuklarına bir şey alacakları zaman bana da alır ve anneme verirlerdi.

Yepyeni ayakkabı, pantolon filân yolladıkları çok oluyordu. Annem de hiç kibir etmez, alır getirirdi.

DUVAK DÜŞKÜNÜ

Ortaokulun ilk sınıfında bulunduğum sırada, bir gün, pazardı. Pazar günleri annem çalışmıyordu. Aynı apartmandaki ön daireye haftada ikişer gün gider, pazar günü eve geldikten sonra, yine çalışır, bir iki saatte gündeliğini alırdı.

Küçük dairenin salon dediğimiz odasında bir köşede ertesi günkü dersimi hazırlıyordum. İki hanım geldi ve anneme, kendisiyle yalnızca görüşmek istediklerini söylediler. Annem:

– Benim oğlumdan gizli bir şeyim yoktur, dedi. «Ne istiyorsanız onun yanında söyleyiniz.»

Ben, konuşmalarla hiç ilgilenmez göründüm, hatta arkamı salona dönerek çalışmaya devam ettim.

Gelen hanımlar aynı apartmanda oturuyorlardı ve annem onlara haftada iki gün gidiyordu.

Elli yaşlarında kadar olan bir hanım:

– Bak Emineciğim, dedi. «Ben seni çok severim. İşte senin için bir fırsat çıktı ortaya, böyle kapılarda çalışarak hizmetçi olup kalma. Sen ev hanımı olmaya lâyıksın.»

Annem:

– Nasıl bir fırsat çıktı Hanımefendi? dedi.

Yaşlıca hanım:

– Sen duvak düşkünü bir hanımsın, dedi.

– Bu ne demektir Hanımefendi?

– Pek genç olan dullar için böyle derler. Yani tel duvak takmaya lâyık demektir. Sen kırk yaşından fazla değilsin.

Annem:

– Ben on altı yaşında evlendirildim Hanımefendi, dedi. «On yedi yaşındayken oğlumu kucağıma aldım. Şimdi oğlum tam on iki yaşında. Buna göre tam yirmi dokuz yaşımda sayılırım.»

Yaşlı hanım:

– Bu senin hesabın Emine, dedi. «Köylüler nüfus kâğıtlarını geç çıkartırlar.»

Annem:

– Benim babam okumuş, yazmış, memleket görmüş bir adamdı, dedi. «Kendi eliyle benim doğumumu, Kur'anıkerim'in iç sahifesine yazmış. Benim yaşımı saklamaya ihtiyacım yok. Daha genç olmuşum, yaşlı olmuşum sizin için bir önemi var mı?»

Yaşlı hanım:

– İnsan ne kadar gösterirse o yaşta olmalıdır, dedi. «Ama daha yaşlı olsaydın belki daha iyi olurdu. Hak kardeşim. Biliyorsun iki benim kayınpederim

emekli bir adam. Ama aklı başındadır. Dört yıl önce kayınvalidem öldü. Ona ben bakıyorum.»

Hanım öksürdükten sonra:

– Sana bu apartmandaki o küçük daireyi tuttu-ran, seni Aliye Hanımın elinden kurtaran benim. Hatta sana biraz da eşya verdim. Bak bu hanım, benim kayınpederimin kızıdır.

Annem:

– Evet Hanımefendi, dedi. «Bu küçük hanımı da görüyorum.»

Yaşlı Hanım:

– Öyle ya, dedi. «Bak ben onunla birlikte geldim. Babasını ona gönderecektim, ama kocası biraz titiz. Sonra bunlar çok genç. Eşleri dostları var. Gece gündüz gezerler. Babası ayrı bir eve çıkacak. Ne onlarla oturmak istiyor, ne bizimle. Zaten biz de bu babamızın yüzünden istediğimiz gibi gezemiyoruz, ayağımıza bağ oluyor. Hem sana bir iyilikte bulunmak, hem de kayınpederimin rahatını temin etmek istiyorum. Bir evin bir hanımı olacaksın. Yalnız bir sakınca var. Oğlunu parasız yatılı okullardan birine yazdıracağız. Orada giyinir, kuşanır, okur adam olur, sen de onu yetiştireceğim diye böyle geceli gündüzlü çalışmazsın. Ne demek istediğimi anladın mı?»

Annem:

– Anladım Hanımefendi, dedi. «Yani kayınpederinizle evlendirmek istiyorsunuz beni.»

Yaşlı hanım:

– Akıllısın Emine, dedi. «Hanım olmaya, bir evin bir tek hanımı olmaya lâyıksın.»

Annem:

– Beni düşündüğünüz için size çok teşekkür ederim Hanımefendi, dedi. «Benim bir tek oğlum var, ondan ayrılmak istemem. Düşe kalka ben onu büyüteceğim.»

Yaşlı hanım:

– Bana böyle mi karşılık verecektin Emine, dedi. «Ben seni Aliye Hanımın elinden kurtardım, bu apartmana, bu daireye yerleşmeni sağladım. Sevinerek elime ayağıma kapanacağın yerde bana böyle nankörlük yapıyorsun.»

Annem tekrar:

– Ben cahil bir kadınım, dedi. «Kusuruma bakmayınız.»

Yaşlı Hanım hemen ayağa kalktı:

– Benim iyiliğime kötülükle karşılık veriyorsun, ben seni bu apartmandan atmasını da bilirim.

Annem de oturduğu yerden kalktı ve:

– Biliyorum Hanımefendi, dedi. «Beni buradan attırabilirsiniz.»

– Sana yarına kadar müsaade ediyorum, ya kabul edersin, ya da başının çaresine bakarsın. İşte bu kadar.

İki hanım çıkıp gittiler.

O pazar bize zehir oldu. Annem bir süre ağladı. Çevresine bakındı. Yataklığın altında bir bavulumuz, mutfakta bir iki kabımız vardı. Bir de divanla, bir şilte ve yorgan. Annem:

– Elbette bir yer buluncaya kadar müsaade ederler, dedi.

Ben ertesi gün okula gittim. Annem o gün çalışmaya gitmek istememiş, o gün çalışacağı dairenin sa-

hibi hanım inmiş aşağıya. Anneme ne için gelmediğini sormuş. Annem de durumu anlatmış, o hanım:

– Ne demek? demiş kadın. «Bu apartman Nazife Hanımın malı mı? O daire boş duruyordu. Sen oturmana bak kızım. Onun seni zorla kayınpederiyle evlendirmeye hakkı yok. O öksürüklü, turşusu çıkmış adamla seni evlendirip kayınbabasını başından atmak istiyor.»

Annem o gün bu hanımda çalışmış. O gece yemek yediğimiz sırada Nazife Hanım yine geldi. Kaşlarını çatarak:

– Senden cevap bekliyorum, dedi.

Annem:

– Ben, evlenmek istemiyorum Hanımefendi, dedi.

– Ya, öyle mi? dedi Nazife Hanım. «Demek kapılarda şunun bunun ağzının kokusunu çekmek daha iyi öyle mi? Bak Emine, istersen bu iş hemen olur. Adamın bir ayağı çukurda. Yarın öbür gün ölür, emekli aylığı sana bağlanır.»

– Ben kimsenin ölümünü beklemem Hanımefendi.

– Oğlun için de bir şeyler düşünürüz.

– Siz kayınpederinizle evlendirmek için başka birini bulunuz.

– Öyle ise, sen de kendine başını sokacak bir daire, bir gecekondu ara. Topla bakalım pırtılarını.

Nazife Hanım böylece çıkıp gitti. Biraz sonra apartmanın yöneticisi geldi bize. Nazife Hanımla neden anlaşamadığını sordu. Annem de onun teklifini anlattı.

Yönetici annemin çalıştığı diğer daire sahipleriyle

konuşmak üzere çıktı gitti. Annem ertesi gün Nazife Hanımda çalışacaktı, fakat ona gitmedi. Apartmanda bir konuşmalar, çekişmeler oldu. Nazife Hanım annemin apartmandan atılmasını istemiş, öteki hanımlar:

– Emine'yi zorla evlendiremezsin, bu kimsesiz kadınla uğraşma. Hepimiz ondan hoşnuduz, demişler. Nazife Hanım anneme verdiği eski bir elbise dolabı ile bir gaz tüpünü geri istemiş. Kapıcı gelip bunları aldı. Yukarıya çıkartıp sahanlığa bıraktı. Bir iki tabağı da annem götürüp onların kapısının yanındaki dolabın üstüne koymuş. O gün yeni bir daire sahibi ile anlaşmış. Annemi atmak istiyorlarmış.

Nazife Hanım, annemi apartmandan attırmaya komşularını razı edemeyince, ortaya can sıkıcı sözler çıkarttı.

Annem evlenmiyormuş, çünkü gençlerde gözü varmış

Buna karşılık öteki komşular:

–. Nazife Hanım, dediler. «Kayınbabanı başından atmak için Emine'ye böyle iftirada bulunma. Hepimiz biliyoruz ki o terbiyeli ve dürüst bir kadındır. Böyle çirkin sözlerle kirletmeye kalkma. Allah razı olmaz. Emine, dairenin içinde bile başı kapalı gezer.»

Nazife Hanım:

– Siz bilmezsiniz o köylü yosmayı, demiş. «Başınıza dert açsın da görürsünüz.»

Nazife Hanımın derdi, kayınbabasını başından atmak ve ayağındaki bağı çözerek istediği gibi gezmekmiş. Kocası da babasını bırakmak istemezmiş. Ama Emine'yi gören ihtiyar, onunla evlenip ayrı bir evde kalmayı kabul etmiş.

Bu tatsızlığın verdiği sıkıntı aylarca sürdü. Sonra işittik ki Nazife Hanım, birisinin evlatlık olarak aldığı cahil bir kızı kayınbabası ile evlendirmiş ve adam bu cahil evlatlıkla bir başka yere çıkıp gitmiş.

Şimdi Nazife Hanım merdivenlerde filân rastladığı anneme:

– Alık yosma, diyordu. «Çalış bakalım el kapılarında. Senin beğenmediğin adamı kaptılar işte. Artık sen derdine yan.»

Annem cevap vermezmiş.

Nazife Hanım, artık hemen hemen hiç evde durmuyordu. Onun işlerini kapıcının karısı görüyordu.

Biz kendi hayatımızı yaşarken, bir gün işittik ki Nazife Hanımın kayınbabası evlendiğinden üç ay sonra bir gece ölüvermiş. Artık onun epeyce dolgun olan emekli aylığı aldığı evlatlığa bağlanacakmış. Nazife Hanım üşenmeden bizim dairemize geldi ve:

– Gördün mü sen kısmeti? dedi. «Kızın başına devlet kuşu kondu. Adamın daireleri de vardı. Sen bir mum yak da derdine yan.»

Duvak düşkünü annem, haftanın altı gününü ayrı dairelerde çalışarak geçiriyordu. Nazife Hanımdan başka herkesten güler yüz görüyordu.

Ben okuldan dönünce, onun hazırladığı ve akşamdan tarif ettiği yemeği ocağa koyardım. Bize lâzım olan yiyeceği ben alıp getiriyordum.

Yirmi dokuz yaşındaki annemi çok seviyorlardı. Sakin, çalışkan, hamarat ve her işi hemen kavrayan, dikkatli bir kadındı. Hangi dairede çalışırsa çalışsın, onu öğle yemeklerinde kendi sofralarına alıyor ve akşamüstü de kahvaltı için çağırıyor, bazen de onun Ha-

tice Ziba Hanımın elinden neler çektiğini söyletip şaşıyorlardı.

Annem babası olan Halil Ağayı sık sık anlatırdı:

– Tok gözlü bir adamdı babam, diyordu. «Rahat etmem için zengin bildiği aileye vermişti beni. Dört yıl onların köyünde kaldım. Bir gün doyasıya yemek yediğimi bilmem. Tarlada çalışır, sabaha kadar çocukla uğraşırdım. Ortalık ışırken kadın gelir beni tekmelerdi. "Emine gıız. Kız Emine. Gün tepeye dikildi, sen daha yatıyorsun. Yediğin içtiğin gözüne dizine dursun." derdi.»

Annem çok güzel konuşuyor, ama anlatırken Hatice Ziba Hanımın dilini taklit ediyordu. Yılan hikâyesini de anlatıyordu:

– Anası beni kovdu. Dört yıl önce giydiğim fistan, ayakkabılar ayağımdaydı. Bana hiçbir giysi vermediler, hiçbir takı takmadılar. Tanrı bilir çektiklerimi. Oğlanı alarak ormandan geçerken o kara yılanı suya yakın bir yerde gördük. Kendi halkalarının üstüne dikilmiş, bana dilini çıkartarak tıslıyordu. Ben korkmuştum. Daha sonra kocam olacak Şahin, babamın güveçlerini tekmeleyip kırdıktan sonra beni de oraya gelenlerin yanında boşadı. Ormandan dönerken yılan onun karşısına çıkmış. Altındaki hayvan ürkmüş, Şahin düşmüş, at da ürkerek kaçıp gitmiş köye. Atın boş döndüğünü görenler koşup aramışlar. Onu ormanın ortasındaki yolda bulmuşlar. Yere düşünce ayağı kırılmış. Götürmüşler köyüne. Birkaç ay ayağı alçıda kaldı, çıktığı zaman da topallayıp bastonla yürüdü.

Annem bunları anlattıktan sonra:

– Eeee, diyordu. «İhtiyar adamın nafakasını tek-

meledi, bütün güveçleri kırdı, adamcağızın içi yandı. Bizim köylüler dediler ki: Allah o kara yılanı ona yolladı ki cezasını versin.»

Annem böyle şeyler anlatıyor, hanımlar da bazen onun taklidini yaparak sesleniyorlardı:

– Kız Emine, gıız, gün tepeye dikildi. Daha yatacak mısın?

Annemin anlattığı hikâyeler, benim çocukluk yıllarımda çektiğimiz ıstıraplardı.

Bir gün, bir pazar günü bizi yukarıya yemeğe çağırmışlardı. Eve iyi bir karne getirmiştim. Daire sahipleri beni tebrik ettiler, yemekte anneme yine eskilerin hikâyelerini anlatmasını istediler. Evin çocuklarından biri sordu:

– Emine abla, orada da ay var mı?

Çok küçük olan bu kıza annem:

– Ay dünyanın her tarafını dolaşır, dedi.

– Orada da gece oluyor mu?

– Çok karanlık geceler oluyor. Zannedersin ki karanlık olan gökyüzü yere yaklaşmıştır. Ortada ay yoksa yıldızlar daha büyük görünür ve daha parlak olurlar. Sabaha karşı bir serinlik çıkar, insan üşümeye başlar. İnsanı titrete titrete gelen bir uyku basar. O zaman beni kaldırırlardı işe. Murad'ı sırtıma bağlardım. Bir elimde çapa, uzakta olan tarlaya giderdim. Hatice Ziba Ana, beni işte böyle terbiye ediyordu. Açlıkla ve işle.

Annem anlatırken gözleri dolar, fakat dinleyenlere içini çekerek gülümserdi.

ANNEM ÇALIŞIYOR

Annem bir gün bile dinlenmeden apartman dairelerinde çalışıyordu. Bazen pek yoruluyor, yemek yerken uyukluyordu.

Ben soruyordum:

– Çok aşırı mı çalıştın bugün?

– Hayır, diyordu annem. «Her zamanki işler. Ama bu yorgunluk yıllarca önce çektiğim sıkıntılı günlerden kalma. Arada bir aklıma geliyor, elim ayağım gevşiyor.»

Babasının evini de çok hatırlıyordu. Daha önce, babası güveçleri yapar, eşeğe yüklermiş. Onlar baba kız kasabanın yolunu tutarmış. Kasabada güveçleri

teslim ettikten sonra, bir aşçı dükkânına girerlermiş. Halil Efendi biber yemeğini severmiş. Ondan ısmarlar, anneme kebap yedirirmiş. Annem:

– Biber yemeği acı biberlerden yapılırmış, dedi. «Sanırım biraz yoğurt da konuyor. Babam yerken ter içinde kalır, ama gene de yemekten kendini alamazdı.»

O günlerde annesi de sağlammış. Yalnız çömlekçilikten geçinirlermiş. Karı koca, killi toprak almaya giderlermiş. Her topraktan iyi çanak çömlek yapılamazmış. Annem:

– Nasıl toprak olduğunu bilmem, diyordu. «Ama babam ıslattığı toprakları avucunun içinde araştırır, toprağın içinde bir taş parçası, bir başka şey kalmazdı. Zaten çamuru tornada çevirirken de eli ile durmadan araştırırdı.»

Bir gün, işten elinde büyük bir tabakla döndü. Bunun üstünü kapatmıştı. Biz yalnız yaşamaya başlayalı evde ağır yemekler pişmiyor, daha çok çerezlerle geçiniyorduk. Ama ağzımızın tadı yerinde oluyordu.

Annem yemekte getirdiği yemeği ortaya koydu. Bir patlıcan, iki biber dolması.

Patlıcanı ikiye böldük, biberleri de paylaştık. Annem:

– Aklına geliyor mu? dedi. «Babam ayranın içine somun doğrar, somun yoksa yufka ekmeğinden parçalar atar, kaşıkla yerdi. Bu, onun baş yemeği idi. Belki onun için seksen yaşının üstüne kadar yaşadı.»

Biz ne de olsa köylüydük. Soframızda en azından yoğurt bulunurdu. Bazen bize gelen hanımlar:

– Emine, diyorlardı. «Sen köylüyüm diyorsun

ama sende hiç köylü hâli yok. Ne dilin çalıyor, ne de davranışlarında bir farklılık var. Bunun aslı ne?»

Annem:

– Hanımefendi, diyordu. «İyi şeyler dünyanın her yerinde yetişir. Köylü olmakla görgüsüz kalmak mı gerek? İnsan kısmı su gibidir. Hangi kaba konursa onun şeklini alır.»

– Emine, sen şeytan gibisin, diyorlardı. «Böyle bir söz kırk yıl düşünsek aklımıza gelmez. Sen nereden bildin bunu?»

Annem:

– Oğlum ortaokulda, diyordu. «Arada bir onun kitaplarını okurum.»

Giyinişi, konuşması, hatta düşünceleriyle annem şehirli bir hanımdan farksızdı. Çalışmak, ama başı dinç olarak çalışmak ona yarıyordu. Daima renkliydi ve her sabah besmele ile kalkar, bol sularla yüzünü gözünü yıkar, beni doyurduktan sonra çıkar giderdi.

Köylü değil mi? Köye ait olan birçok işleri de biliyor. Yün örgülerinin her çeşidi onda. Sonra isteyene tarhana yapar, yufka alıp erişte dedikleri hamuru keser, yoğurt yapar, erik gibi, kayısı gibi yemişlerin kurutulmasını bilir.

İstanbul'a geldikten sonra balık yemeye alışmıştık. Önce kokusundan bile hoşlanmamıştık. Sonradan alıştık ve yedik.

Annemin kazancı ayda üç yüz bini buluyordu. Ağır işler yaptırdıkları zaman biraz daha fazla para verirlerdi. Yüz bin lirayı kira olarak veriyorduk. Her ay biraz para artırmamız da mümkün oluyordu. Annem:

– Bu her zaman böyle düzgün gitmez, diyordu.

«Hastalık var, sağlık var. Olur da bizi buradan çıkartırlar. Böyle kendi başımıza bir yer bulamayız. İyisi mi bir köşede biraz paramız bulunsun.»

Benim okul masrafım, giyim masrafım vardı. Bundan başka ben dışarıda hiçbir para harcamazdım. Köyden alışmıştım buna. Abur cubura para verenlere şaşardım. Dedem de:

– Oğlum, derdi. «Para tabanca gibidir. Her zaman kullanılmaz. Yastığının altında, ya da arka cebinde durur. Sırası gelince çeker alırsın.»

Ama şehirde bir yudum su bile paraylaydı. Sokaklarda böğürtlen çalıları yoktu ki ellerini çizdirerek toplayıp yiyesin. Kıra çıkmamış olan çocuklardan çoğu böğürtlenin ne olduğunu bilmezlerdi.

Bir gün, öğretmen Türkçe dersinde böğürtlenden söz etmişti de benden başka bilen olmamıştı:

– Bağ kenarlarında, duvar diplerinde olur, sapları dikenli bir bitkidir, dedim. «Şehirlerdeki karadutlara benzer. Hamken kırmızı renkte olur, iyice kararınca ekşiliği kalmaz, yemesi hoştur.»

Öğretmen:

– Aferin Murat, dedi. «Ben bu kadarını anlatamazdım. Sen böğürtleni iyi tanıyorsun.»

– Tanırım öğretmenim, ben köylüyüm.

Şaşmıştı öğretmen. Beni de okuttuğu şehir çocuklarından biri sanıyormuş. Sırası gelince arkadaşlarıma:

– Şu köylü çocuğu kadar olamıyorsunuz, demeye başladı.

İnsan görmeyince bilmez. Annem de dedemin evinde ütünün ne olduğunu bilmezmiş. Köylerde kim ütü yapacak. Elektrik süpürgesini, buzdolabını, gaz

ocaklarını, tüpleri kasabada, mağaza sahibinin evinde görmüştük. Annem bunları İstanbul'a gelince kullanmakta hiç güçlük çekmedi.

Aliye Hanım, bunları anneme öğrettiğini söyleyip etrafa yaymıştı ama dinleyen hanımlar:

– Aliye Hanım, sen bunları Emine'ye nereden öğreteceksin? demişlerdi. «Senin evinde var mı?»

Kadın açıkgöz, kurnaz. Bir şeyler bulup anlatırdı. Ama annem çamaşır makinesini bile, o dairenin sahibi hanımdan daha iyi kullanıyordu. İşte bunu gören hanımlar:

– Hay Allah senden razı olsun Aliye Hanım, diyorlardı. «Sen Emine'ye çamaşır makinesini de öğretmişsin.» Aliye Hanım:

– Alay etmeyin komşular, diyordu. «Ben çamaşır makinesini öğretmedim, ama boynuz kulağı geçer, derler. Emine açık gözdür.»

Hakkı da yok değildi. Annem açık gözlüydü, her şeyi çabuk kavrardı. Cesareti vardı. İşe gelince atılgandı.

Ben isterdim ki annem dairelerde çalışmasın, o da bir evin, bir hanımı olsun. Bunu kendisine de söylediğim zaman:

– Murat, dedi. «Burası şehir. Bizim aylığımız, yıllığımız, evimiz yok. Barınmak için çalışmak zorundayız. Sen yetiş, para kazanmaya bak, o zaman ben de işlerden elimi çekerim.»

Biz, koca şehirde bir ana bir oğulduk. Başka kimsemiz yok. Apartmanda oturanlar da değişiyor. Bir yıl içinde çoğu başka semtlere veya başka şehirlere gittiler. Yeni kiracılar geldi, evini satanların evlerini yeni in-

sanlar aldı.

Kapıcının karısını iş için çağırmaya gelenlere o:

– Emine Hanım var, diyordu. «O çalışır bu apartmanın dairelerinde. Benim gözüm yok, ben yaşlı bir kadınım.»

Annemin çalıştığı dairelerden hangisi değişirse sahipleri hemen annemi tanıyor ve onu çağırıyorlardı. Bir iki gün evde boş kalan annem daha sonra yeni daire sahipleriyle çalışıyordu.

Bunlar soruyorlardı:

– Emine sen misin?
– Evet benim.
– Ne iş yaparsın?
– Bir evde ne iş olursa yaparım.
– Ütü yapabilir misin?
– Yaparım.
– Çamaşır makinesini kullanmasını bilir misin?
– Bilirim.
– Avizeleri, camları silebilir misin?
– Silerim.
– Süpürge makinesini kullanabilir misin?
– Kullanırım.
– Kaç saat çalışırsın?
– Sekiz saat çalışırım.
– Kaç para alırsın?
– En az on bin lira.
– Aaa, nerede bu bolluk.
– Daha ucuza çalışanlar da vardır efendim.

Surat edip gidenler, başka kadınların da daha ucuza çalışmadığını biliyor, bir de annemi deniyorlardı.

Annemin iş yaptığı müşterileri vardı. Bunlardan biri eksilirse yandaki apartmandan anneme haber gelirdi.

Zaten haftada bir günden fazla çalıştırmak isteyenler de oluyordu. Anneme:

– Ne zaman elin boşalırsa bana gel, diyorlardı.

Annemin gücü kuvveti yerindeydi. Evde erkek varsa başını örterdi. Ama ayağına bir pantolon giyiyor ve kollarını sıvayıp işe başlıyordu.

Ortalığı toparlar, fazla eşyayı kaldırır, siler, süpürürdü. Tozunu aldığı eşyayı yerli yerine koyar, camları, avizeleri siler, sandalyeye, merdivenlere çıkar, bir yeri bitirdi mi kapısını çeker, başka bir yere başlardı.

En sonra taşlığı, banyoyu ve mutfağı da temizliyor, vakit kalırsa bulaşığı yıkıyordu. Öyle biraz iş yapıp, yorulduğunu söyleyip bir sigara yakan veya kahve isteyenlerden de değildi.

Yaz günü, saat beşte üstünü değişerek gitmeye kalkınca yeni daire sahipleri söyleniyorlardı:

– Ayol, daha saat beş. Yaz günü nereye gidiyorsun?

Annem hesap yapıyordu:

– Sekizden on ikiye kadar dört saat. On ikiden bire kadar dinleniyorum. Birden beşe kadar da dört saat.

– Bir saat daha çalışsan ne olur?

– Ne işiniz kaldı? Bulaşığınızı bile yıkadım. Tahta bezlerini yıkayıp astım. Taşlığı da sildim.

– Ama on bini de alıyorsun?

– Ama bir haftalık işinizi görüyorum.

– Bir daha ben seni çalıştırmam.

– Siz bilirsiniz Hanımefendi?

Annem ortada bulduklarını kanepe veya karyola altlarına atanlardan, yalnız göze çarpan yerleri temizleyenlerden değildi. Onun titizlikle iş gördüğünü anlayanlar sonra gene geliyorlardı:

– Emine Hanım, sen gene gel bana. Bu pasaklı karılarla uğraşmaktan bıktım. Ona süpürge çal, yak bir sigara, bir koltuğa iliş, başka lafa karış. Sonra da sabun ver, şunu ver, bunu ver.

Hanımlar birbirlerine:

– On bin alıyor ama öyle ortada bulaşık bezlerini, kirli kovayı, arap sabununu bırakıp gitmiyor. Anahtarı ver ona, sen çık git. Emniyetli kadın.

Bir gün, annemi dairede bırakıp giden bir hanım biraz sonra alı al, moru mor gelmiş ve haykırmıştı:

– Emine, burada lavaboda yüzüğümü bırakmıştım. Gittiğim yerde aklıma geldi. Bak bıraktığım yerde yok.

Annem:

– Yatak odanızdaki komodinin üst gözüne koydum hanımefendi, diye karşılık vermişti.

Kadın, yüzüğü parmağına geçirerek geldiği yere giderken:

– Emineciğim, sen sakın alınma. Ben bıraktığım yerde bulamadım da onun için söylendim.

Ortada denemek için para bırakanlar, yere düşürenler oluyordu. Annem daha sonra kendisini denemek istediklerini anlamaya başlamıştı.

Boş bulunup telâşla seslenenler oluyordu:

– Emine, odama girmişsin. Pijamam yok ortada.

– Yatak örtüsünün altında hanımefendi.

Gücendirmekten korkanlar da oluyordu:

– Emine, balkona kazağımı asmıştım. Acaba aşağıya mı uçtu?

– Rüzgâr vardı Hanımefendi. Ben ön balkona astım.

Zengin bir karı koca kısa bir süre için aynı apartmanda bir daire kiralamışlardı. Yeni hanım annemi çağırmış.

– Kaça çalışıyorsun? demişti.

– On bin liraya hanımefendi.

– Ben sana günde on beş bin lira vereceğim, bana gel.

– Gelemem hanımefendi.

– Nedenmiş?

– O hanımlar bana devamlı olarak iş yaptırıyorlar. Siz bir süre sonra gideceksiniz. Onları gücendirmek istemem.

– Canın isterse, çalışacak adam mı yok?

Bu hanım evlere gündelikçi gönderen bir yere telefon etmiş. İki kişi birden gelmişler, hem yirmi bin lirasını almışlar, hem de ne cam silmişler ne de avize. Çabucak çıkıp gitmişler. Dışarıdan gelen bazı kadınlar cam da silmiyorlardı:

– İçeriden silerim, ama dışarıdan silemem. Dışarıya çıkarsam benim başım döner.

Hatta ütü sehpası yoksa ütü yapmak istemeyenler oluyordu. Annem bu kadınlardan değildi. Sonra konuşmazdı. Arsızlığı yoktu. Hiçbir işi vakit geçti veya fazladan işler çıktı diye yarım bırakmazdı. Böyle olduğu için onu tutuyor, biraz fazla alıkoysalar hakkını veriyorlardı.

KENTTE HAYAT

On beş yaşımda liseye yazıldım. Biraz uzakta olan bu okula yürüyerek gidip geliyordum. Annem, ortaokula başladığım tarihten beri ayda yüz bin lira biriktirip bir bankaya yatırmaya başlamıştı.

Çalışmadığı günler olabileceğini hesaplıyordu. Bizim masrafımız ev kirası dışında pek azdı. Annem çalıştığı yerlerde öğle yemeklerini yiyordu. Bazen oralarda pişirdiği yemeklerden de alıp getirirdi. Bunları hiçbir zaman istemezdi, ama onu tutmak için zorluyorlardı.

Ben ortaokulu bitirir bitirmez, bize çok yakın olan bir eczanede çalışmaya başladım. Eczası bir yaşlı ha-

nımdı, bu işten usanmıştı ama başka geçinecek işi ve kazancı yoktu. Biraz da romatizmalı olduğu için oturduğu yerden kalkmak istemezdi.

Ben, küçük de olsa okul giderlerimi karşılayacak bir para alıyordum. Geceleri de eczane nöbetçi olunca ben beklerdim. Bazı hasta sahipler bana güvenemiyor, eczası hanımı arıyorlardı. Eczanede ve hanımın evinde telefon vardı. Gerektiği zaman oraya baş vururlardı. Eczacı Hanım:

– Orada Murat var ya, ne isterseniz verir, diyordu.

Masanın üzerinde ders çalışır, sonra kapıyı kapatarak kollarımın üstüne başımı koyar, orada uyurdum. Bir ilâç almaya gelen olursa kapının ziline dokunuyordu, ben de hemen kalkıyordum.

Oturduğumuz daireyi kiraya vermek istediler. Fakat gelenler pek küçük buldular. Biz yine orada kaldık, ama hemen hemen eski komşularımızın tamamı gittiği için biz de yakıt, elektrik ve su parası olarak ayda yirmi beş bin lira ödemeye başladık. Annem yine çalışıyordu. Yeni gelenler on bin lira gündeliği çok buluyorlardı. Ama yakın apartmanlardan annemi tanıyanlar çoktu. Yine boşta kaldığı bir gün olmuyordu, bazen akşam yemeğinden sonra da çağırıyorlardı.

Çok yorulan anneme, yemek masasının başında uyukladığı için, bu kadar çalışmamasını söylüyordum. Ama o:

– Ben çalışmazsan ne yaparız? diyordu. «İçim rahat olarak uyuyorum, yorgunluk bu, geçiverir.»

Bana, ortaokula başladığım günden beri bankaya yatırdığı parayı anlattı. Bir yıl içinde bir milyon iki yüz

bin lira birikmiş.

Okulda benim durumum çok iyi idi. Annemi rahatlatmak için çok çalışıyordum.

Lisede de benim köylü çocuğu olduğuma inanmıyorlardı. Kıyafetim de çok düzgündü. Apartmanda kendi çocuklarına beni örnek gösterip:

– Bu köylü çocuğu kadar olamıyorsunuz, diyorlardı.

On beş yaşına gelmiş olan erkek çocuklar gece yarılarına kadar sokaklarda dolaşıyor, sigara içiyor, okuldan kaçıp balık tutmaya veya kahvelerde tavla oynamaya gidiyorlardı. O kış, bir sabah annemi çok dalgın gördüm. Nedenini sorduğum zaman bana:

– Bu gece rüyamda babamı gördüm, dedi. «Hayırdır inşallah yine o tornasının başında çalışıyordu. Elleri çamur içindeydi.»

Bunu söyledikten sonra annem:

– Murat, dedi. «Evi bırakıp buralara geldiğimiz için adamcağız üzülmüyor mu acaba?»

– Bizim daha iyi bir durumda olduğumuzu bilirse daha çok memnun olur, dedim. «Onu anmadığımız gün var mı?»

Annem içini çekti.

– Doğru, dedi. «Ev ne hâle geldi acaba?»

– Kapısını çekip çıktık, dedim. «Çalınacak, kırılıp dökülecek bir şey yok ki. Sonra bizim evin damı toprak değil. Kiremit örttük.» Annem biraz sonra:

– Muhtara bir mektup yazsak, dedi.

– Yazalım, dedim. «Ama orada mı oturacağız?»

– Ne bilirsin oğlum, dedi annem. «Fena köy değil. Tanrı alnımıza ne yazmış ne biliriz. Oralarda az pa-

ra ile yaşamak mümkün olur. Biraz daha para artırabilirsek bir inek de alırız.»

– Nasıl istersen öyle yaparız anne, dedim. «Fakat ben ne diye bu kadar okuyacağım?»

– Okumayı sevmiyor musun?

– Seviyorum, ama köyde yaşayacak olduktan sonra ne işe yarar bu okuma?

– Sen okumanın yararını bilmez misin?

– Bilirim anne, ben okuyup bir iş sahibi olmak, seni rahat ettirmek istiyorum. Ama köye çekilecek olduktan sonra okumak pek fazla bir işimize yaramaz.

– Hele muhtara bir mektup yazalım, bakalım babamın evi ne hâlde?

Annem söyledi, ben de yazdım. Zarfın üzerine de: Çerikli Köyü Muhtarı Mustafa Alçan, diye yazdım.

Mektubu postaya attık. Yine eski hayatımıza daldık. Ben okuyordum, annem de her gün bir kapıda çalışıyordu. Aradan on gün geçti. Çerikli köyünden bir mektup geldi. Zarfın arkasında, "Çerikli Köyü Muhtarı Bay Remzi" diye yazılıydı. Annem mektubu okumuştu, bir defa da ben okudum:

"Bayan Emine Çömlekçi, Muhtar Mustafa Efendiye yazmış olduğunuz mektubu okuduk. Mustafa Efendi köyden ayrıldı. Çerikli Köyü beni muhtar olarak seçti. İsteğiniz üzerine, rahmetli Halil Çömlekçi Ağanın evine gidip durumunu inceledim. Köy çocukları tornayı kırmış, devirmişler. Yandaki komşu Zeynepgiller sizin dama kendi hayvanlarını bağlamışlar, sundurmanın altına da hayvanların otunu yığmışlar. Bir iki cam kırılmış. Evin içinde ne varsa olduğu gibi duruyor. Yalnız ot ve saman yüzünden pire üremiş.

Zeynepgile tembih ettik. Emine Hanım gelecek-

miş, emanet olan bu eve sahip ol dedik.

Deli Bekirgillerin oğlu Şahin ölen babasının yerine geçti. Bir oğlu, bir kızı dünyaya geldi. Gayri uslanmış oturur. Ama Hatice Ziba, Kadın yatalak olduğu yerden bağırıp dururmuş. Gayri köylüye baskı ettikleri yok. Kendi evlerinin adamları çalışır tarlalarında.

Bu taraflardan size yazılacak başka havadisimiz yok. Oğlunuz Murat Efendiye selam eder, yolunu bekleriz."

Bu mektupla annemin bütün acıklı anıları canlanmıştı. Bir iki defa ağlayıp iç çekti, sonra:

– Eeee, ne bilirsin? dedi. «Köye dargın değiliz ki. Bir gün kalkar gideriz Çerikli'ye. Alnımıza yazılı ise karşı duramayız.»

Babam Şahin, babasının yerine geçmiş, uslanmıştı. İki de çocuğu olmuş. Bunlardan bize ne? Ben Şahin'in ardı sıra, köylerine gitseydim beni çoban yapıp kıra salarlardı.

Mektubu aldığımız sırada dokuzuncu sınıfın imtihanlarını veriyordum. Gene ne durumum iyi idi.

Annem bazen kış kıyamet demeden çok erken kalkıyor ve bana:

– Murat, diyordu. «Kahvaltını hazırladım, bugün karşı apartmana gideceğim, akşam yemeğinden sonra geleceğim. Sen kendine iyi bak.»

Böyle günlerde on beş bin lira alıyordu. Bizim apartmanda bulunanlar anneme darılıyorlardı:

– Biz para vermiyor muyuz, bizim verdiğimiz çakıl taşı mı?

Annem onları idare ediyor ve:

– Boş günüm olduğu için gittim, diyordu. «Sabahın köründen yatsıya kadar bütün işlerini gördüm. Ye-

meklerini bile yaptım. Çok yoruluyorum ama onların da hastaları var.»

Annemi gece çağıranlar bile oluyordu. Yorgun argın gidiyordu ama bir beş bin lira daha alabiliyordu. Yakın komşular, annemi tanıyıncaya kadar onun diriliğini, tazeliğini, rengini çekemiyorlardı. Elli yaşından fazla olduğunu söyledikleri gibi, o zamana kadar gözüne bir sürme çekmemiş, dudağını boyamamış olan annemin çok ustalıkla boyandığını da anlatıyorlar ve bunu kendisine açıkça soruyorlardı:

– Emine, sen nerede makyaj yaptırıyorsun?

Annem daima:

– Benim gibi gündelikçi bir kadının makyaj neyine? diyordu.

– Hadi hadi, diyorlardı. «Ayağının çarığı ile bizi mi kandıracaksın, baksana bize sen? Burası İstanbul ayol.» Annem bunalır, bana anlatırken:

– Böyle kalabalık insanların arasında rahat yaşamak kolay değil Murat, diyordu. «Bazen içimden bir ses: Kalk, Çerikli'ye git, diyor.»

Ne diyeyim, ben nihayet çocuklarla karşılaşıyordum. Ama annem yetişkin kadınların arasında dolaşıyordu. Hepsi de çocukluğundan beri boyanmaya alıştıkları, yüzlerinin derisi buruşup karardığı için taze kalmış olan annemi kıskanıyorlardı. Annem işten gelince yıkanır, sonra yemeğe otururdu. Temizliğe alışmıştı. En çok da onun siyah saçlarını merakla inceliyor:

– Emine hangi boyayı kullanıyorsun? diyorlardı.

Şehirlerde Allah'ın yarattığı gibi yaşamak kadınların işine gelmiyor, saçlarını kızıla, sarıya ve karışık renklere boyatıyorlardı. Hele annemin beyaz olan kollarına filân bakıp:

– Böyle çiy kalma Emine, diyorlardı. «Sen de biraz yanmalısın. Böyle yumurta gibi beyazlık kimsede yok.» Annem bu söze karşı da:

– Ben, üç dört sene tarlalarda çapa yaptım. Sırtımda çocukla, yalın ayak toprak yollarda yürüdüm, güneş beynimde kaynardı. Daha başka ne yanacağım?

– Sen dediğin gibi yaşasaydın bugün böyle olmazdın Emine.

– Benim anlattıklarım övünülecek şey değil hanımefendi.

Annem söylenenlere aldırmıyor, herkesle iyi geçinmenin yoluna bakıyordu. Bana sık sık köyden söz ediyordu:

– Buralarda kalacak değilim. Çeker giderim. Kim ne derse desin. Hele sen okulunu bitir.

Köy benim gözlerimin önüne geliyor, oralarda yaşamanın benim için kolay olamayacağını düşünüyordum. Annem bazen bana bir şeyler anlatıyordu.

– Oradakiler hep birbirlerini tanırlar. Oralarda berber, terzi, boyanmak yoktur. Yeni evli kadınlar sürme çekerler. Ellerine kına yakarlar. Başka türlü düşünüp başka türlü konuşmak bu şehirlilere özgüdür.

Annem bazen bir iki kap, tabak, sahan, tencere gibi şeyler alıyor, bunları ayrı bir yere koyuyordu. Büyük mağazalarda gördüğü karyolaları seyrediyor, küçük pencerelere göre perdeler, bazen kapılara sürgüler, kilitler alıyordu.

Annem köye gitmek niyetindeydi. Ben de ona şehirde kal, burası daha rahat diyemiyordum. Oralarda doğmuştu. Bu büyük şehrin kahrını çekmek istemiyordu. İçinden bağlıydı Çerikli'ye.

Köyde herkes, kendi ölçüsüne göre tarlasıyla, bahçesiyle, hayvanlarıyla uğraşırken ben ne yapabilirdim? Ne tarlamız vardı, ne de bağ ve bahçemiz. Gençleri birer ikişer kentlere giden bu köyde ben nasıl yaşayabilirdim? Radyomuz olsa, televizyonumuz olsa, bunlar bizi şehir hayatına çekecek şeyleri miydi? O ıssızlık, tenhalık içinde yaşamak kolay olur muydu?

Annem gibi, on altı, on yedi yaşındaki köy kızlarının kucaklarında birer ikişer çocuk vardı. Onlar istedikleri gençlerle evlendirilemezlerdi. Babaları, anaları onları istedikleri ve parası, iki ineği, davarı olan erkeklerle evlendirirlerdi.

Benim aklımda hep anamın çektikleri vardı. Onun sırtına bağlı olarak tarlalara gitmiş, ahlat ağacının altında uyumuştum. Her şeyi bu ter içindeki yorgun kadından beklemiştim. Hâlâ da bu kadının çalışması ile yiyor, içiyor, okuyor ve yaşıyordum. Bir gün, evimize gelen bir hanım anneme sormuştu:

– Seni baban kaça sattı Emine?

– Babam beni bedava verdi, dedi annem.

– İnsanlar satılır mı?

– Hanımefendi, dedi annem. «Bu koca kentlerde ne oluyor? Bir kızı vermek için ağırlık diye bir para istemiyor musunuz? Bir işi olan, bir daire tutup döşeyen adamlara kız vermiyor musunuz? Demek siz de başlık alır gibi paralar istiyorsunuz. Köyde de bir, kentte de. Evlenmiş de ağlamamış bir taze kadın görmedim ben.»

– Emine, bunlar şehir çocukları, toplum böyle kurulmuş.

– Sizin kentte istediklerinizi köyde başlık diye istiyorlar. Kızlar çoğu zaman paralılara gidiyor.

PARA HESABI

Ben liseyi bitirdiğim zaman on yedi yaşındaydım. Son senemde, bir gün eczaneye bir kız gelmişti. Ben kızı lisede daime görüyordum, ama konuşmamış, arkadaşlık etmemiştik. Zaten benden iki sınıf aşağıdaydı.

Kız eczaneye girer girmez:

– Murat, dedi. «Annem biraz rahatsız. Bugün gelemeyecek.»

Şaşırmıştım:

– Sizin anneniz kim? dedim.

– Bilmiyor musun? dedi. «Ben senin patronun Şehime Hanımın kızıyım.»

– Bana bir kızı olduğunu hiç söylemedi, dedim. «Pekâlâ, zaten ben iki ay daha boşum. Üniversiteye

girmeye çalışıyorum.»

Kız çekildi gitti. Eczane apartmana hayli yakındı. Annem de eczaneye gelir, çalıştığı daireler bir şeyler ısmarlarlar, o da onların hesabına alırdı.

O akşam geç vakitlere kadar çalıştım ve eve gittim. Annem beni yemeğe beklemiş.

– Merak ettin mi? dedim.

– Hayır, dedi annem. «Eczanede olduğunu biliyorum. Buradan eczanenin ışığı görülüyor.»

Yemeğe oturduk. Annem erkence gelmiş, bir şeyler hazırlamıştı. Yazın ortalarında olduğumuz için sofrada kavunla üzüm de vardı. Ana oğul yemek yedik. Annem:

– Neye geç kaldın? dedi.

– Şehime Hanım biraz rahatsızmış, dedim. «Kızı geldi, haber verdi.»

– Gülberk mi? dedi annem.

– Adını bilmiyorum, dedim. «Bana şimdiye kadar bir kızı olduğundan söz etmemişti. Zaten pek konuşan bir kadın değil.»

– Biliyorum, dedi annem. «Onlar biraz kibirli insanlar. Ama Gülberk hayli güzel.»

– Sen nerede gördün? dedim.

– Karşımızdaki apartmandaki kızlarla arkadaş, dedi annem. «Bir ara bana, boş kaldığım bir gün temizliğe gelmemi söyledi bu kız. Boş kalırsam gelirim, dedim. Benim günlerimin dolu olduğunu biliyor.»

– Gidemedin değil mi? dedim.

– Gidemedim, dedi annem. «Fırsat bulamadım.»

– Şehime Hanım senin benim annem olduğunu biliyor mu?

– Her hâlde komşular söylemiştir.

– Benimle pek konuşmaz Şehime Hanım, dedim. «Kendi derdine düşmüş, sık sık romatizmaları için doktora gidiyor.»

– İşitiyorum, dedi annem. «Ama hiç görüşmedik.»

Konuşmamız bu kadarla kalmıştı. Annem çok yoruluyordu. Gene de çalışıyor, bankadaki parayı artırmaya uğraşıyordu.

Ben köye gitmek fikrine katılmayınca yüksek tahsil yapmak isteğime karşı gelmemişti. Ben imtihanlara girecek, mümkünse ticaret yapmak için ilgili bir fakülteye girecektim. Yüksek tahsil yapınca memur da olabilirdim. Annem benim çalışma ve okuma hızımı hiçbir zaman önlememişti. Fakülte işlerini takip etmekle beraber bütün gün eczanede bulunuyordum. Artık Gülberk ara sıra eczaneye uğruyor, toplanan parayı alıp annesine götürüyordu. Şehime Hanım benimle telefonla konuşuyor ve:

– Murat, diyordu. «Kızım gelecek, biraz para gönder.»

Şehime Hanımın eşi de eczacı imiş. Bu yüzden onun ölümü üzerine, kendisine dul aylığı bağlanmamış. Ama eczane ondan kalma imiş.

Benim kızlarla arkadaşlığım yoktu. Bu konuda çok çekingendim. Fakat Şehime Hanım bana telefonda kızından söz etti.

Lise ikiye geçmiş, ama dersleri biraz zayıfmış. İkinci sınıfa hazırlanmak üzere, boş vakitlerimde kendisine arkadaşlık etmemi istedi.

Zaten eczanede saatlerce boş kaldığım oluyor ve

çoğu zaman roman okuyordum.

Şehime Hanımın teklifini anneme söyledim:

– Ne diyeyim oğlum? dedi. «Şehime Hanım sana yetmiş beş bin lira aylık veriyor. Boş kaldıkça kızı da çalıştırırsın. Ama biraz dikkatli ol oğlum, bunlar kibirli insanlar.»

– Kibirlerinden bize ne! dedim.

Bir gün eczanede Gülberk'le çalışırken annem komşulardan birine kolonya almaya geldi. İstediğini verdim. Annem gittikten sonra Gülberk:

– Bu kadın senin annen değil mi? dedi.

– Evet, dedim.

– Ne için dairelerde temizlik işleri yapıyor?

– Ne yapsın? dedim. «Bizim geçinecek gelirimiz filân yok. Annem beni okutuyor işte.»

– Ah, ne kadar fena!

– Nedir fena olan? dedim.

Gülberk:

– Bir çocuğun annesinin böyle hizmetçi olması çok fena, dedi.

– Annemi çalıştığı yerlerde çok severler, dedim. «Ailenin bir bireyi gibidir. Sofralarına alırlar, oturup konuşular.»

– Bu bir şeyi değiştirmez, dedi Gülberk.

– Neyi değiştirmez? dedim.

– Dairelere hizmet etmesini, gündelikçi olmasını.

Canım sıkıldı, ama:

– Tabiî değiştirmez, dedim.

Ben bu kıza, siz diye söz söylüyordum. O bana sen diyor ve sık sık, benim adımı söylüyordu.

Buna da bir diyeceğim yoktu. Ama benim annemi

aşağılık görmesi biraz canımı sıkıyordu.

Tabiî anneme bu konudan bahsetmedim.

Eczaneye gene üç ay ben baktım. Bazen, gece nöbetleri tuttum. Gülberk bana telefon eder ve:

– Orada mısın? derdi.

– Nerede olacağım? derdim. «Eczaneyi kapatıp gideyim mi?»

– Ne bileyim, diyordu kız. «İşte aradım.»

Bazen gündüz de telefon ederdi:

– Murat.

– Efendim.

– Oradasın değil mi?

– Beni kontrol mu ediyorsun?

– Hayır canım, içim sıkıldı da sana telefon ettim, annem uyuyor.

Aynı küçük dairede yaşıyorduk. Bizi oradan çıkarmak apartmandaki komşuların işine gelmiyordu. Annem bazen gece bile bir iki daireye gider, onların başları sıkıldığı zaman yardımcı olurdu.

Ağustos ayında, Yüksek Ticaret Okulu'na girmeyi hak etmiştim. Buna çok sevindim.

Annem buna benim kadar sevinmedi:

– Hakkında hayırlısı olsun, dedi. «Ticaret yaparsın veya bir bankaya girersin. Ama bu tahsil seni bu kente bağlar.»

– Fena mı anne? dedim. «Bizim köyden de böyle yüksek tahsilli bir kimse çıksın.»

Annem:

– Altı yaşında okula başladın, dedi. «O zaman ben yirmi üç yaşımdaydım. Şimdi otuz dört yaşımdayım. Sen tam on bir yıl okudun. Bu bizim için pek ko-

lay olmadı oğlum. Yaşım pek ileri değil ama inan ki çok yoruldum. On bir yıl ben de bir öğrenci gibi, bazen geceleri de çalıştım. Şimdi dört yıl daha okuyacaksın.»

– Okumayayım mı anne? dedim.

– Oku, dedi. «Seni okumaktan alıkoymam.»

– Sen de çalışma.

Annem:

– Murat, dedi. «Bu dairede bizi oturtmazlar. Katlarda çalıştığım için bırakıyorlar. Başka bir yere çıksak, iki yüz elli, üç yüz bin lira isterler.»

– Neden böyle düşünüyorsun anne? Dört yıl daha sıkıntı çekeriz. Sonra feraha çıkacağız.

– Burası şehirdir oğlum, burada insanlara güven olmaz.

– Bu kadar okumayı ziyan mı edeceğiz anne?

– Etmeyelim oğlum, bakalım Allah ne gösterecek?

Üniversite açılınca artık eczanede yalnız eczanenin nöbetçi olduğu gecelerde ve cumartesi günleri çalışıyordum. Bana Şehime Hanım artık yalnız kırk bin lira veriyordu.

Gülberk de liseye devam ediyordu. Bazı akşamlar, yemekten sonra bize geliyor ve benimle çalışıyordu. Bu kızın hep "sen" demelerine biraz canım sıkılıyordu. Annemi de adıyla çağırmaya başlamıştı.

Annem bunlara gücenmiş görünmüyordu. Bizi cadde üzerindeki odada bırakır, kendisi arka odaya çekilirdi.

Gülberk de erkek arkadaşlarla ilişki kurmamıştı. Hayli toy bir kızdı. Eczanede ve bu evde çalışmalarımız

sırasında benimle bazen derslerle ilgili olmayan şeyler konuşuyordu.

Annemin yavaş yavaş daha az çalışmaya başladığını da görüyordum.

– Yoruldum Murat, diyordu. «Bu güne kadar hep mücadele ettim. Vücut yorgunluğundan ziyade ruh yorgunluğu var. Görüştüklerimin hepsi birer hanımefendi, ben sadece Emine.»

Benim dünyada başka kimsem yoktu. Annemin ezilmesini istemezdim.

– Çalışma, diyordum.

– Buradan çıkartırlar oğlum.

– Ne yapalım? Bir yerde kiralık bir küçük daire buluruz.

– Evet, ama ihtiyaçlarımız günden güne çoğalıyor. Sen artık bir erkek olarak yaşıyorsun. Senin de masrafların var. Seni böyle giyimli kuşamlı ve fakülteli görenler hem şaşıyor, hem de kendi çocuklarının başarısızlığını ortaya sen koymuşsun gibi kıskanıyorlar. Artık bankaya para yatıramıyorum. Aldığım para ancak masraflarımızı karşılıyor. Ben köye gitmek istiyorum.

– Köye mi, ne için?

– Buralarda yaşamak bana artık ağır geliyor.

Annem bunu söylerken yanaklarına bir iki damla yaş indi, daha fazla soramadım.

– Sen nasıl istersen öyle yaparız anne, dedim.

– Bir sene daha çalışayım, yine aldığım para ile geçiniriz.

– İyi ama sen gidersen ben ne yaparım?

– Bir çaresine bakarsın Murat.

ANNEM KÖYE GİDİYOR

Fakültenin ikinci senesine başlayacağım sırada annem köye gitmek için hazırlandı.

– Sıkıldım oğlum, diyordu. «Senin bana ihtiyacın yok. Kendi işini kendin görebilirsin. Akşamdan akşama gelir burada yatarsın.»

– Anne, dedim. «Sen gidince beni evden çıkartırlar.»

– Orasını düşündüm, dedi annem. «Dairenin sahibi ile konuştum. Köyde biraz işim olduğunu söyledim, tam bir yıllık kirayı da ödedim.»

Sonra bana bir banka cüzdanı uzattı:

– Senin adına bankaya para yatırdım, dedi. «İhtiyacın olduğu kadar çekersin. Sonra nasıl olsa askere gideceksin.»

– Anne, bu kadar süre ayrı mı kalacağız?

– Zaten akşama görüşüyoruz oğlum. Bu zaman da çabuk geçer. Ben baba ocağında bir süre dinlenirim.

– Eşya ne olacak?

– Onlar konu komşunun verdiği şeyler. Ben ufak tefek almıştım. Onları götürürüm. Para olduktan sonra kasabada her şey var. Biraz da evi onartırım, öylece avunurum.

Annem benim hayatımı da düzenlemişti. Evden iki bavulla ayrıldı. Ev sahibi ile yaptığı kontratı bana verdi. Ben yalnız apartmanın yakıt parasını, kapıcı parasını ödeyecektim.

Daha fakülteler açılmamıştı. Annemi otobüse götürdüm. Araba hareket edinceye kadar bekledim.

Beni dünyaya getirmiş, beni emzirmiş, beni okutmuş olan kadın böylece gitmişti.

O gider gitmez de dairelerde oturanlar yöneticiyi beni daireden çıkartmak için zorlamaya başladılar. Yönetici de aynı apartmanda oturan ev sahibi ile konuşmalarını söyledi.

Bu adam bana geldi:

– Murat Bey, dedi. «Bunlar senden ne istiyorlar?»

– Ne bileyim, dedim.

– Bahane bulamıyorlar da senin genç bir erkek olduğunu, onların da kızları bulunduğunu, senin bu apartmanda kalmanın sakıncalı olduğunu söyleyip duruyorlar.

– Bana üniversiteye girmeyi bile lâyık bulmadılar, dedim.

– Doğru oğlum, dedi. «Hem belki de annen ge-

lir.»

– Gelebilir, dedim. «Çerikli'deki dedemin evine bakmaya gitti. Orada doğmuş, büyümüş.»

Daire meselesini böylece hallettikten sonra eczanede çalışmaya başladım. Sabahleyin evden çıkıyor, geç vakit dönüyordum.

Şehime Hanım arada bir geliyor, biraz oturuyordu. Bu işe iyice alışmıştım. Gülberk'in okulu da açıldı. Okuldan dönüşte eczaneye uğruyordu.

Bir gün bana:

– Murat, dedi. «Annenin gittiği iyi oldu.»

– Neden? diye sordum.

– Şey, dedi. «Daha rahat edersin.»

– Ne demek o?

– Öyle ya, dedi. «Senin davranışlarına karışmaz.»

– Zaten karışmıyordu, dedim.

– Hem de artık seni küçük düşürmez, dedi.

– Bunu anlamadım, dedim. «Neden küçük düşürsün?»

– Sen bayağı yakışıklı bir gençsin, iyi okuyorsun, iyi giyiniyorsun. Kimse sana bir gündelikçi kadının oğlu diyemez.

– Dese ne olacak? dedim.

– Bu iyi bir şey değil, dedi. «İnsanın kimin nesi olduğunu sorup araştırırlar. Senin hem bir köylü, hem de apartman dairelerinde gündelikle çalışan bir kadının oğlu olduğunu öğrenenler sana gülerler.»

Buna çok canım sıkıldı.

– Ben köylü bir çocuğum, dedim. «Annem beni yetiştirmek için buraya geldi. İsteyen istediğini söylesin.»

Gülberk:

– Murat, dedi. «Ama bu senin istediğin bir kızla evlenmene de engel olur.»

– Ben, benim annemi, benim köylü olduğumu bilen bir kızla evlenirim. Hem bu da şimdilik çok uzak bir iş.

– Bak işte, köylülük senin bu davranışlarınla da ortaya çıkıyor.

– Benim bir şey sakladığım yok.

Bir başka gün, eczaneye gelen Şehime Hanım da bu konuyu açtı:

– Çok iyi oldu Murat, dedi. «Artık sen de, annem dairelerde çalışıyor diye utanmazsın.»

– Ne diye utanacağım? dedim.

– Bir hizmetçinin oğlu olmak insanı gururlandıracak bir şey değildir.

– Benin annemin işçi olmasından kime ne zarar gelir? dedim.

– Sana, dedi Şehime Hanım.

– Ben, annemle övünürüm. Onu iki defa almak istediler ama evlenmedi.

– Hizmetçi kalmayı tercih etti, değil mi?

– Evet, beni yetiştirmek için.

– Seni yetiştirmesi görevidir. Ama senin gururunu da düşünmeli. Burası büyük bir şehir. Biraz da soyluluğa önem verirler.

– Annem köyünde soylu bir kızdı. Ben de onun oğluyum.

– Sen bu kafayı değiştirmezsen bu şehirde çok sıkıntı çekersin.

– Fakülteler neredeyse açılacak Şehime Hanım

teyze. Siz de kendinize yeni bir eczacı kalfası bulunuz.

– Nedenmiş o? dedi Şehime Hanım. «Ben seni, bizi yarı yolda bırakasın diye mi yetiştirdim?

– Beni siz yetiştirdinizse başkasını da yetiştirirsiniz.»

– Ama sana dünya kadar para verdim. Yaşamanıza yardım ettim.

– Bu bakımdan hiç yardımınız olmadı. Ben gece gündüz çalıştım. Az daha eczaneyi kapatacaktınız.

– Onu bunu bırak Murat. Birbirimize lâzımız. Şimdi annen de yok. İstersen bizde bile kalırsın.

Ben konuşmayı sürdürmedim. Bir iki gün sonra Gülberk:

– Ne zaman taşınacaksın? dedi.

– Nereye? dedim.

– Annemle konuşmuşsunuz ya, dedi. «Bize geleceksin.»

– Gülberk Hanım, dedim. «Siz bir ana, bir kızsınız. Benim gibi bekâr bir erkek sizde kalamaz.»

– Bizden başkalarına ne? dedi kız.

– Hizmetçi kadının oğlunu evlerine aldılar, derler.

– Biz kabul ettikten sonra kim karışabilir?

Benim onların dairelerine taşınmam işi böylece kaldı.

Annemin gittiğinden bir hafta sonra annemden bir mektup aldım. Bana nasıl gittiğini anlattıktan sonra:

«Murat, kasabadan bir araba tutarak eve geldim. Doğru muhtara uğradım, oradan Zeynep Hanıma indim. Beni görünce biraz bozuldu. İstanbul'u bırakıp döneceğimi hiç düşünmemiş.

Bir gece onda kaldıktan sonra bitişikteki evimize gittim. Her taraf toz toprak içinde. Pantolonu geçirdim ayağıma. Evi baştan aşağı sildim, süpürdüm, ilâçladım.

Eşyamız zaten yıpranmıştı. Bir kısmını sakladım, bir ara kasabaya giderek, bir araba ile yeni eşya getirdim. Bir buzdolabı, bir bütan gazı ocağı ile bir de tüp.

Ayrıca evin damını aktarması, saçaklarını tamir etmesi için, bir usta tuttum. Bu adam kapıyı da sağlamlaştırdı ve her odanın kapısına bir kilit taktı.

Zeynep Hanım, kendi toprak damlı evini bırakarak bizde kalmaya başladı. Kasabada bir banka şubesi var. Getirdiğim parayı oraya yatırdım. On milyon lira getirmiştim. Hemen sağa sola haber yolladım. Genç ve sütlü bir inek ısmarladım.

Murat, köy bana çok tenha, ama o kadar da şirin göründü. Burada gündelikle kapılarda çalıştığımı söyleyen ve beni aşağılayan yok. Dönüp geldiğim için sevindiler.

Kış için soba alacağım. Şimdiden odun alıp avlunun bir köşesine indirtiyorum. Bir yandan da kışlık yiyeceğimi düşünüyorum.

Köyde bir de bakkal dükkânı açılmış. Elektrik araçlarından mendile, çoraba kadar her şey satıyor. İki kişi birden çalışıyor.

Beni hiç düşünme oğlum, sen de orada okuyacak, kendi hayatını yaşayacaksın. Senden sevindirici haberler beklerim oğlum.»

Ben de hemen anneme bir mektup yazdım. Fakültenin açıldığını, akşamları geldikten sonra kendime yiyecek hazırladığımı, pazar günleri de evde işler yapa-

cağımı anlattım.

Yalnızlık bana biraz ağır geldi. Annemin hizmetine alışmıştım. Çamaşırlarımı yıkamak, ütülemek, bulaşık yıkamak bana düşüyordu.

Öte yandan, daire sahiplerinden eskiden kalanlarda beni dairemden çıkarmak için rahatsız etmeye başladılar. Birisi verdiği buzdolabını geriye aldı, öteki bizde duran siyah beyaz televizyonunu istedi. Birisi bütan gazı tüpünü kapıcı ile aldırttı. Elbise dolabı, bir şilte gibi bazı eşya da eksildi gitti.

Ben de istediklerini verdim. Bana, daha rahat yaşayacağım için bir öğrenci yurduna gitmemitavsiye edenler de oldu. Şimdi kapıcıdan işittiğime göre, mahalleden yeni bir gündelikçi geliyormuş apartmana. Kocası yoldan geçerse görür bahanesiyle camların dış tarafını silmiyormuş.

Biraz çalışıyor, sonra oturup sigara içiyorlarmış. Çamaşır makinesi bulunmayanlarda çalışmıyorlarmış. Ortalığı toplarken, ufak tefek eşyayı kanepelerin, karyolaların altına atıyorlarmış.

Giderken mendil, çorap, sabun gibi şeyleri istiyor ve aldıkları parayı beğenmiyorlarmış.

Bir gün Şehime Hanım da bana bu gündelikçi kadınların pasaklılığından söz etti:

– Senin annen tam bir hizmetçiydi, dedi. «Paranı pulunu teslim et, çık git. Geldiğin zaman evin içini tertemiz bulursun. Bunu bütün komşular söylüyor, Emine gibi çalışan var mı? diyorlar.»

Annemin hamaratlığını mı övüyor veya bana onun bir hizmetçi olduğunu mu tekrarlıyordu bilmem.

Apartmanda bana yardım etmek şöyle dursun, çıkıp gitmem için ikide bir söylenenler çok oluyordu. Hatta yüzüme karşı:

– Annenin seni başımıza dert edip gitmesine diyecek yok yani, diyorlardı.

Akşamdan akşama yatmaya geldiğimi, kimseye bir zararım olmadığını söylüyordum. Fakat bir şey söyleyemiyor:

– Doğru değil, diyorlardı. «Doğru değil.»

Bir iki defa Şehime Hanımın kızı geldi daireye.

– Anasının oğlu, dedi. «Her taraf tertemiz. Desene siz ana oğul, hizmetçi olarak yaratılmışsınız.»

Gülberk'in daireye girdiğini görenler bir iki defa kapıyı çalıyor ve soruyorlardı:

– Kim o getirdiğin kız?

– Şehime Hanımın kızı, diyordum.

– Ne işi var bekâr bir adamın kaldığı dairede?

– Daha evvel de gelirdi. Ders çalışırdı.

– Öyle şey olmaz. Şikâyet ederiz.

Artık ben de kızdım:

– İstediğiniz yere şikâyet ediniz, dedim.

Bunu duyan Şehime Hanım:

– Nişanlıyım deyip işin içinden çıksana, demez mi?

Ben iyi okuyordum, eczaneyi de iyi çalıştırıyor, ilâçları yerli yerinde bulunduruyor, reçeteleri gözlüksüz okuyor, eksik olan ilâçları ısmarlıyordum.

Şehime Hanımın hiç uğramadığı günler oluyor, geldiği zaman da kasada toplanmış olan parayı alıyordu.

Fakülteden dönüşte de çalıştığım hâlde aldığım

para kırk bin lira idi. Fakülteden döndüğüm zaman kadın:

– Akşama kadar canım çıktı, diyordu. «Bu böyle sökmez. İki iş birden yapılmaz. Ya okursun, ya eczacı olursun.»

– Benim eczacılıkta hevesim yok, dedim. «Fakülteye girdim gireli yirmi bine çalışıyorum.»

– Biz sana evimizi açmaya kalktık, dedi Şehime Hanım. «Ama sen gelmedin, ne yapalım?»

Bu işlerde çalışmış bir kalfa bulmalarını tavsiye ettiğim zaman Şehime Hanım:

– Yüz elli bin liradan aşağıya çalışan yok, dedi. «Biz seni yabancı tutmuyoruz, senin için yararlı şeyler düşünüyoruz.»

Her hâlde beni Gülberk'le evlendirmek istiyordu anne. Ben bu kibirli kızla bir yuva kuramazdım. Beni küçük görüyor, daima adımla çağırıyor ve sen diyordu. Bir gün okuldan dönüşte uğradı ve:

– Murat, dedi. «Sen bir iki fakülte de bitirsen yine adam olamazsın. İki yıldan beri annem seni uyardı, hâlâ işte köylü kalfası.»

– Gülberk Hanım, dedim. «Artık benimle uğraşmanız yeter. Annemi kötülemenize daha fazla razı olamam.»

Gülberk:

– Kötülemiyoruz, dedi. «İyi bir gündelikçiydi. Ama buralarda kaldıkça senin geleceğini körleyecekti. Köyüne gitmesine biraz da biz neden olduk. Ama sende iyilik anlayacak kafa yok.»

ŞEHİRDE SON YILLAR

Ben, fakültede üçüncü yılımı tamamlarken Gülberk liseyi bitirmişti. Kızın bana:

– Eczanede artık birlikte çalışırız, demesine karşılık annesi:

– Senin yaptığın işi Gülberk de yapar, dedi. «Bakalım başka eczanelerde iş bulabilecek misin?»

Bu kadın benim kendisine yalvaracağımı mı sanıyordu? Gülberk'in:

– Anne, sen ne yaptığını sanıyorsun? demesine karşılık Şehime Hanım:

– Sen de aklını başına al da kendi ayarında birisi ile anlaşmaya bak, dedi.

Ben, hemen eczaneden çıktım. Gülberk'in beni

çok sevdiğini biliyordum. Ama onlar annemi gücendirmiş, çıkıp gitmesine sebep olmuşlardı. Bir iki gün sonra Şehime Hanım bana haber göndererek çağırdı, ama ben gitmedim. Boş zamanlarımda ilâçları tamamlamak için, sık sık gittiğim ecza depolarından biri bana iş teklif etti, teşekkür ettim. Okumakta olduğumu söyledim ve kabul etmedim. Annemin gidişinin ikinci yılında dairenin sahibi bana oturup oturamayacağımı sordu. Bir yıl kira bedelini ödedim.

Annem, bana yazdığı mektuplarda, köyden memnun olduğunu, genç bir inek aldığını, yavru bir dişi buzağıya sahip olduklarını yazıyordu. Zeynep Hanımla birlikte oturuyorlarmış. Bir iki komşu edinmiş, iyi vakit geçiriyormuş. Köyde bir şeyden yoksun değilmiş.

Annemi bilirdim, sıkıntısı olsa da bana belli etmezdi. Daima güler yüzlü ve iyi niyetli bir kadındı.

Ara sıra bana gelen yönetici, bir gün annemin gidişinin nedenini şöyle anlattı:

– Hiç geldiği yoktu, annen de ona iş görmeye gelmezdi. Biraz geçimsiz bir kadındı. Bir gün acele ile gelmiş ve sonra çıkıp gitmişti. Ben Emine Hanıma uğradım, gözleri yaş içindeydi. Bana:

– Gülberk'le benim oğlum birbirlerini seviyorlarmış, dedi. «Ama iyi bir genç olan oğlumun bir suçu varsa o da annesinin gündelikle çalışan bir işçi kadın olmasıymış. Ben ortadan kaybolursam yavaş yavaş onun kimin nesi olduğu unutulurmuş.»

Yöneticiden bu olayı işittiğim zaman çok hırslandım. Gülberk'i bilmem ama bu şımarık kızı ben seçmiş değildim. Ama sonradan anladım ki Gülberk beni benimsemiş. Ben elimi çekince çok darılmış.

Nihayet başkasının düşüncesi ve duygusu beni ilgilendirmezdi. Gülberk de daha başta annemin hizmetçi olmasından söz etmişti. Ben bir köylü ve hizmetçinin oğlu imişim. Pekâlâ, benim onlara bir ziyanım dokunmayacaktı. Birkaç defa Şehime Hanım beni çağırttı. Yüz bin lira aylık verecekti, fakat ben kabul etmedim ve konuşmaya gitmedim.

Apartmana yeni gelmiş ailelerden bir ikisinin kızları vardı. Birisi üniversiteye gidiyordu. Sık sık birbirimize rastlardık. Bir gün bu kız bana sordu:

– Mahalledeki eczacı hanımla senin bir ilgin var mı?

– Bir ara orada çalıştım, dedim. «Geceleri nöbetçi olarak ben kalırdım. Ne için sordun?»

– Şey, dedi kız. «Sen Gülberk'i istemişsin de annesi senin annen bir köylü kadın olduğu ve bu apartmanda gündelikle çalıştığı için vermemiş, aslı var mı?»

– Var, dedim. «Annem beni yetiştirmek için gündelikle çalıştı bu apartmanda. Biz hakikaten köylüyüz.»

– Köylü olmak bir kusur mu?

– Onlara göre bir kusur.

– Gülberk'i hakikaten istedin mi?

– Hayır, öteden beri annemin gündelikçi bir kadın olduğunu söylerdi. Bu nedenle aramızda benim tarafımdan herhangi bir ilişki olmadı.

– Ya onun tarafından?

– Başkalarının benim hakkımdaki duyguları beni ilgilendirmez.

– Murat, anneni görsem tebrik ederdim.

İşte, fakültede üçüncü senem böyle geçmişti. Yine

tatile çıktım. Yirmi bir yaşındaydım. Kendi işimi kendim görüyordum. Mümkün olduğu kadar da eli sıkı olarak yaşıyordum.

Sabahleyin kahvaltı ederek çıkıyor, öğleyin dışarıda ucuz tarafından bir şeyler yiyordum. Akşam eve geldiğim zaman annemin yokluğunu hissediyor ve ona sık sık mektuplar yazıyordum. Ama benim bir kızla anlaşmamı sağlamak için çekilip gitmesinden hiç söz etmiyordum. Bir iki defa bana Gülberk'i sordu. Onlarla ilgim olmadığını, kızın annesiyle birlikte eczanede çalıştıklarını yazdım.

Annem evin yanındaki Zeynep kadının tarlasını almış. Orada zerzevat filân ektiriyormuş. Şehirde alıştığı sebzeleri orada bulabiliyormuş. Sonra bir kümes yapmışlar, her gün yumurta alıyorlarmış.

Babam Şahin Efendinin köyden ayrılıp gittiğini duymuş. Görenler onun topal kaldığını anlatmışlar. Kalabalık olan ailenin her bir oğulu bir tarafa çekilmiş. Köyde yalnız onların alacaklıları kalmış.

Annem bundan mektubunda söz ederken:

– Murat, dedi. «Senin adını ben koydum. Benim dedemin adı Murat'dı. Bunun için kayınvalidem bana düşman oldu. Senin nüfus kâğıdını bile çıkartmadılar. Çertikli'ye gelince rahmetli babam çıkarttı.»

Annem, bana bıraktığı paranın bitip bitmediğini soruyordu. Ben annemin bıraktığı on milyon lira ile geçiniyordum. Bunlar annemin alın teri ile kazanılmış paralardı.

Apartmandaki komşu kızlardan ikisi üniversiteye yeni başlamışlardı. Onların da ilk tatil aylarıydı. Dairelerinde teyp çalıp dans ettiklerini bazı komşuların şikâ-

yetlerinden ve kapıcıdan öğreniyordum. Bu kapıcı ilk geldiğimiz zamandan beri çalışan, hayli yaşlı bir adamdı.

– Murat Bey, diyordu. «Bu apartmanın işleri gittikçe artıyor. Paraya gelince kimsenin elini cebine atıp bana yardım ettiği yok. Zaten birbirleriyle de geçinemiyorlar. Her gün kavga.»

Böyle bir başlangıçtan sonra bana dedikodu getiriyordu:

– İçki içmezsin, tütün içmezsin, akşamdan akşama gelirsin, senden ne isterler bilmem ki.

Bizim tuttuğumuz dairenin kapısı giriş katındaydı. Orada genişçe bir yer vardı. Merdivenlere ve asansöre yol veriyordu. Kapıcı:

– Farkında mısın Bey? diyordu. «Yukarıda kızlar var ya büyük okullara gidiyorlar. Senin daireden çıkış saatini iyi bellemişler. Buraya geliyor, burada gürültü yapıyorlar. Kendi dairelerinin merdiven başında konuşup gülüşseler ya.»

Sonra bana göz kırpıyordu:

– Kızların niyeti seninle selamlaşmak. Başı önünde bir delikanlısın, hani yakışıklısın da. Neden bu kızlara bakmaz, takılmazsın? Ben görüyorum. Onlar burada olsalar da selam vermezsin.

Kapıcı:

– Hâl böyleyken, diyordu. «Bunların anaları senden şikâyetçi. Bekâr bir delikanlı aile içinde olmazmış. Ama bir de kızlara sor.»

Bu kızlara, bazen yemek yediğim köftecide veya yollarda rastlıyordum. Bunlardan biri bana soruyordu:

– Murat Bey eczaneye neden uğramıyorsunuz?

Kızın benden lâkırdı almak istediğini bildiğim için:

– Ne yapalım, diyordum. «Bir şey almaya ihtiyacım yok.»

– Ama orada çalışmışsınız.

– Şimdi çalışmaya ihtiyacım yok.

– Gülberk'le aranızda bir ilişki varmış da...

– Derslerine yardım ederdim. Artık okul bitti.

– Başka bir neden yok ya?

– Bir neden daha var. Benim annem bizim apartmanda işçi olarak çalışıyordu. Gülberk'in annesi Şehime Hanım anneme çekilip gitmesini söylemiş. Yüksek tahsil yapan bir gencin annesinin işçi olması oğlunun kısmetine engel olurmuş. Bunu kendisine bir iki defa söylemiş. Annem bunun için köyüne gitti.

Kız biraz şaşırmıştı:

– Hâlbuki Şehime Teyze sizin Gülberk'i istediğinizi ve annenizin bunu uygun bulmadığı için size darılıp gittiğini söylüyor.

– Ben Gülberk'i mi istemişim?

– Evet, Gülberk bunu kendisi de söyledi.

– Ben istemişim de o benimle evlenmek istememiş, öyle mi?

– Ne bileyim, öyle söylüyorlar. Hatta eczaneye gittiğimiz zaman benimki ne yapıyor, gibi takılmalarla gülüyor.

– Bu kadar mı söylediği?

– Siz kendisine evlenmek teklifi yapmışsınız da kabul etmemiş.

– Annemi gücendirmeselerdi belki yapardım, dedim. «Annem gittikten sonra beş altı defa buraya geldi.»

– Evet, öyle olmuş, ama yöneticiye söylemişler, o da bunun yakışık alamayacağı için engel olmuş.

– Öyle mi olmuş? Vah vah.

Bu kız da benimle ilişki kurmak istiyordu. Bir süre sonra bana bir kütüphanede rastladı:

– Murat Bey, dedi. «Sizi yetiştirmek için annenizin çalışmış olması takdir edilecek bir şeydir. Bazen ev sahipleri annenizden söz ederken: Çok temiz, çok hamarat bir kadındı, diyorlar. Şehime Hanımın kızı ile sizin aranızı bulmaya çalıştığı için annenizi gücendirdiğini de söylüyorlar. Yine de: Kız anası, ne yapsın? diyorlar. O da kızının ilerisini düşünüyor.»

Benim annemin darılıp gitmesine Şehime Hanımın dedikodularının neden olduğunu bilmiyordum.

Hatta annem bir aralık:

– Murat, diye yazmıştı. «Eczası hanımla konuşuyor musun? Gülberk fena bir kız değildir.»

Ben bu ifadeye karşı:

– Anne, diye yazdım. «Şehime Hanımın beni nasıl çalıştırdığını bilirsin. Aylarca eczaneye uğramadığı olurdu. Ama onun niyeti her hâlde daha başkaydı. Ben onların istedikleri yolda gitmeyince canları sıkıldı. Zaten fakültenin dersleri benim böyle havai şeylerle uğraşmama engel oluyor. Çalışmaya ihtiyacım yok. Sen benim askerlikteki masraflarımı bile düşünmüşsün.»

Benimle konuşan kız, bir pazar günü bana kapıda rastladı.

– Girebilir miyim? dedi.

– Tabiî, dedim. «Buyurun.»

– Şey, dedi. «Annenize bir mektup yazıp da gön-

lünü alsanız?»

Ayrı bir yerde sakladığım, annemden gelen mektupları gösterdim. Kız:

– İçim rahat etti, dedi. «Dargın değilmişsiniz.»

– Neden darılalım?

– Gülberk'le evlenmemize engel olduğu için.

– Annemle aramızda evlenmeye dair en küçük bir söz geçmedi, dedim. «Ayrıca ben bu kadar uyanık kızların bulunduğu bu şehirde evlenmek istemem.»

– Ama köyden istediğiniz gibi bir kız bulamazsınız, dedi kız.

– Bulduğum bana yetecek, dedim.

Kız kalktı, giderken memnun olduğunu söyledi. Ona kapıyı açtım. Dışarıda merdivende Gülberk'i gördüm. Misafir kıza öfkeli gözlerle bakıyordu. Kapıyı kapattım ve çekildim. O gün apartmanda misafir kızın annesiyle Gülberk'in arasında bir çekişme olmuş. Yönetici bana geldi:

– Murat Bey, dedi. «Huzursuzluk çıkartıyorsunuz. Kurt komşusunu yemez, diye bir söz vardır. Ne için kız komşularınızı dairenize çağırıyorsunuz.»

– Gelmek isteyenlere kapım açık, dedim. «Ben kimseyi çağırmıyorum. Bir senem kaldı. Fakülte bitince askere gideceğim. Komşular da benden kurtulacak, ben de onlardan.»

Bir kat üstümüzde oturan kız bir daha benimle konuşmadı ve yollarda da karşılaşmadık.

Ama ne zaman caddeden geçsem, Gülberk'in süslü püslü, eczanesinin kapısının önünde resim gibi durduğunu görüyordum.

Önümüzdeki cadde hayli geniş ve ağaçlıklıydı. Bü-

tün komşu kızlar belli saatlerde bu yolda kol kola girerek piyasa eder ve kim bilir neler konuşurlardı. İşlek olmayan bu caddeye otomobil filân nadiren girdiği için çocuklar da asfaltın üzerinde oynarlardı.

Apartman dairelerinde pencereden ve karşıdan karşıya konuşan hanımlar da oluyordu. Zaman zaman anneler yine pencerelerden:

– Oğlum araba geliyor, kenara çekilsene, diye bağırırdı.

Aslında eğlenceli bir caddeydi, ama annem gittikten sonra ben bu yoldan soğumuştum.

Bütün yaz boyunca, benim akranım olan genç erkekler, plaj çantaları ellerinde, birleşerek, birbirlerine seslenerek banyoya gidiyorlardı. Bunları içinde bana arkadaşlık teklif eden olmadığı gibi, ben de onlara katılmayı hiçbir zaman düşünmedim.

Yine genç erkek komşular, bunaltıcı sıcakların bastığı gecelerde bu caddede lâmbaların aydınlattığı yerde toplanır, bazen itişip kakışır, bazen caddeyi rahatsız edecek kadar bağırarak konuşurlardı. Onların arasında beni gören olmamıştı.

Ne için bilmiyorum, belki de benim damarımda köylülük vardı ve belki bende bir aşağılık duygusu belirmişti. Yine belki de bunun için yüksek tahsil yapıyor ve en iyi bir şekilde giyiniyor, sağa sola bakmadan fakülteye gidip geliyordum.

Çalışacak mıydım? Bunu bilemem. Ama köylülerin bir şehirliden farklı olmadığını göstermek ister gibi bir hâlim vardı. Belki annem de bu yolu tutmuş, bunun için, İstanbul'da başka bir semte değil de babasının köyüne çekilmişti.

ANA HAKKI

Fakülteyi çalışkan ve başarılı bir öğrenci olarak, bitirdim. Tam üç yıl annemden ayrı kalmıştım. Muntazam mektuplaşıyor, yaşantımı kendisine anlatıyordum. O da bana kendi düşüncesine göre öğüt veriyordu.

Yirmi iki yaşımdaydım. Biraz daha boylanmış ve kilo almıştım. Fakülte biter bitmez, ilk işim askerlik yoklamamı yapan askerlik şubesine gitmek oldu. İyi bir rastlantı olarak hemen bir ay sonra vatanî görevimi yapmak üzere gönderileceğimi söylediler.

Daha iki ay apartmandaki dairede oturma hakkım

vardı. Bunu dairenin sahibi ile görüştüm ve ayrılacağımı söyledim.

Kapıcıyı da çağırarak dairede bırakacağım bütün eşyayı almasını söyledim. Benim alıp götüreceğim hemen hiçbir şey yoktu. Benim gideceğimi haber alan komşulardan birkaçı bu ayrılıktan üzüleceklerini söylediler.

Kasabada Ziraat Bankası'nın küçük bir şubesi vardı. Orada çalışmak istediğimi, iyi tanıdığım şube müdürüne söyledim. O da Ankara'daki merkeze müracaatımı tavsiye etti. Ben gitmeden önce on milyon liralık ana paranın kasabadaki şubeye gönderilmesini istedim.

Bu muameleler tamamlandıktan sonra şubeden sevk belgemi alarak Ankara'ya gittim. Orada, kasabadaki şubeye çalışmaya aday olduğumu, askerliğimi yapmak üzere geldiğimi anlattım.

Yirmi iki yaşında. Fakülte mezunu, ana oğul müşteri olan bir gencin bu isteğini iyi karşıladılar ve Çertikli'ye olumlu bir haber göndereceklerini söylediler.

Bu işimi de hallettikten sonra birkaç gün bir otelde kaldım ve sonra kıt'ama katıldım.

Dört ay acemi eğitimi gördükten sonra bir tabura verildim. Artık subay elbisesi giyiyordum ve küçük de olsa bir aylığım vardı.

Anneme bu durumu da yazdım. Vatanî görevim biter bitmez köye gideceğimi anlattım.

Askerlikte bir kış, bir de yaz geçirdim. Tekrar sonbahara giriyorduk. Bir buçuk yılım dolmuştu. Askerlikte de iyi çalışmış ve başarılı bir subay adayı olmuştum.

Tarlaların yeniden sürüldüğü, bazı yerlerde kış

ekimlerinin yapıldığı ve ağaçların yaprak döktüğü bir sırada, bir tek küçük bavulla yola çıktım. Kasabaya otobüsle geldim.

İşte o gün, akşamın yaklaştığı ve güneşin kavak ağaçlarının tepelerinde kızarıp sıra dağların doruklarında solmaya başladığı bir çağda genç bir teğmen olarak dedem Halil Efendinin evinin kapısını çaldım. Bu kapı yol üstündeydi. Bahçesi, avlusu arkadaydı.

Kapıyı bana annem açtı. Beni görür görmez bir çığlık kopardı. Birbirimize sarıldık. Annem gibi ben de ağladım.

Zeynep teyze bağırtılarımıza koştu, beni hatırlamıyordu bile. Pek küçük bir oğlancık olarak köyden ayrılmıştım. Şimdi yirmi dört yaşında bir subay olarak Çeltikli'ye dönüyordum.

Annem, evi mümkün olduğu kadar bir şehir evi gibi döşemişti. Ayağımın tozu ile evin içinden geçerek avluya çıktım. Dedemin tornasını annem onartmış, tekerleğin üstüne bir örtü çekmişti. Çoğu zaman orada kahvaltı edermiş.

Avlunun bir yanında genişletilmiş olan damda iki inekle bir buzağı bulunuyordu. Diğer yanında da kışlık odun hazırlanmıştı.

Yandaki tahta perde kaldırılmış, oradaki çorak bir tarla ağaçlandırılmış ve oraya sebze ekilmişti.

Avluda ayrıca güller ve çiçekler vardı.

– Anne, dedim. «Sen burada bir şehir kurmuşsun.»

Annem içini çekerek:

– Çok durduk İstanbul'da, dedi. «Ne de olsa insan varlıklı yaşamaya, uygarlığa alışıyor. Artık ben de

dinlenmek isterim. Yaş otuz dokuza dayandı.»

– Anne, dedim. «Sen daha gençsin. En sağlıklı, en hızlı zamanın.»

Annem bana kara saçlarının arasına karışan ak telleri gösterdi:

– İstanbul'un kahrı beni ihtiyarlattı, dedi. «Orada kalsaydım daha da çökerdim. El kapısında çalışmak bir şey değil, ama bazı insanların kahrı beni yıkıyordu.»

Annem güneşten biraz yanmıştı. Fakat daha da toplanmış ve kilo almıştı.

Evvelce bana hazırlanan odada yattım ve erkenden kalktım. Annem beslediklerı ve kapalı tuttukları kümesten yumurta almış, sütten tereyağı çekmiş ve bana mükemmel bir kahvaltı hazırlamıştı.

Onu memnun etmek için iştahla yedim. Bizden önce kahvaltısını yemiş olan Zeynep teyze annemin satın alarak ağaçlandırdığı ve sebze diktiği bir tarladaki kuyunun tulumbasını işletiyordu.

– Burada kuyu yoktu anne, dedim.

– Oldu oğlum, dedi annem. «Bak burada her şey var. Rahatım yerinde. Seni de gördüm, emeklerimin boşa çıkmadığını görmek beni mutlu etti. Su yoktu burada. Bazen çeşmeye kadar gidiyor, oradan bir iki dönüm su alıyorduk. Kasabada araştırdım. Bir kuyucu buldum. Adam altmış bin liraya bu kuyuyu yaptı. İçinin duvarı, üstünün kapağı, tulumbası, hepsi içinde. Bir sudan yana sıkıntımız vardı, onu da giderdik.»

– Çok iyi etmişsin anne, dedim.

Annem bana nasıl ikram edeceğini bilemiyordu. Hemen hamur tahtasının başına oturmuş, benim çok

sevdiğim katmerli börekten yapmaya başlamıştı.

Zeynep teyzeyi de yemeğe aldık. Annem biraz sıkılarak:

– Oğlum, dedi. «Gülberk iyi mi?»

– İyi olmalı her hâlde, dedim.

– Bilmiyor musun? dedi.

– Geleceğime yakın eczanesinin kapısında görmüştüm.

Annem biraz kızarak:

– Murat, dedi. «Aranız açılmış olmasın?»

– Aramızda ne vardı anne? dedim.

– Birbirinizi severmişsiniz de.

– Bu onların kuruntusu anne, dedim.

– Bu kadar okudun, köyde mi kalacaksın oğlum?

– Kalabilirim anne. Ama senin bunca emeğini, on beş yıl süren okul çalışmasını boşuna çıkarmak istemiyorum. Bunun için bankaya başvurdum. Kasabadaki şubede çalışmak istedim.

– Oraya mı taşınacağız?

– Hayır anne, seni bu baba ocağından ayırmak istemem. Kara kışta oturmak için kasabada bir ev tutarız. Birkaç ay orada kalırız. Bir de küçük otomobil aldık mı, benim her gün kasabaya gidip gelmem de kolay olur.

Annem biraz daldı, düşündü sonra:

– Sen bu köyden mi kız alacaksın? dedi.

– Onu daha düşünmedim, dedim.

– Banka işi olmazsa?

– Olmazsa olmasın. Paramız var, cennet gibi bir köyde oturuyoruz. Burada uygarlık yoksa paramız da mı yok? Her şeyi ayağımıza getiririz. Sürülerimiz, ekin-

lerimiz olur.

– Burada kalmak için mi bu kadar okudun Muradım?

– Sen okuttun anne, dedim. «Bana hem ana, hem baba oldun. Senin olduğun yer benim için en çok mutluluk veren yerdir. Beni sırtında taşıdın, terim terine karıştı. Sırtında uyukladım. Benim için çalıştın sen, sen beni bir fidan gibi yetiştirdin, büyüttün. Bir çocuk en fazla anasının hakkıdır.»

Annem bana sarıldı ve göğsünde sıktı:

– Aslanım benim, Muradım, dedi.

ERDEM

M.E. BAKANLIĞINCA
ilk ve orta okul öğrencilerine
TAVSİYE edilmiştir.

Çocuk kitapları

KEMALETTİN TUĞCU: 1902 yılında İstanbul'da doğan yazar, küçük yaşlar da yazmaya başladı. Merhamet, sevgi, şefkat ve acıma duygularını işledi. Kitaplarında çocuk ve yaşlı insanların hüzün ve beklentilerini, ümit ve heyecanlarını duyarlı bir şekilde verdi. Tuğcu, Türkiye'de çocukların severek ve isteyerek, en çok okuduğu yazar oldu. 380'in üzerinde kitap yazdı. Yayınevimiz sizler için 20 kitap seçti. K. TUĞCU'DAN SEÇMELER dizisini zevkle sunuyoruz.

ERDEM ÇOCUK KLÂSİKLERİ

DÜNYA KÜTÜPHANESİ EVİNİZDE:
Severek Okuyacağınız 4 dizi, 100 kitap

Klâsiklerimiz, 30 Kitap

Dünyanın en büyük devletini kuran medeniyetin kaynak eserlerinden bir demet.

Dünya Çocuk Klâsikleri, 25 Kitap

Dünya çocuklarının yıllar yılı okuduğu en güzel 25 eser.

Masal Dünyası, 20 Kitap

Keloğlan, Bin Bir Gece Masalları, tüm dünya ve Anadolu masallarından derlenen bir dizi.

Okul Dizisi, 20 Kitap

Öğrencilere şiir, bilmece, tekerleme, ninni, marş kitapları ile inanç ve ibadet esasları, peygamberler tarihi ve Türk İslâm büyükleri... gibi sosyal ve din kültürüne kaynak olacak kitaplar.

KEMALETTİN TUĞCU'DAN SEÇMELE

1 - Ana Hakkı
2 - Ceylanlı Bahçe
3 - Çifte Kumrular
4 - Çingene Kızı
5 - Çocuk Hırsızları
6 - Dede ile Torun
7 - Deniz Kızı
8 - Eski Bir Masal
9 - Gece Kuşları
10 - Gülçin Abla
11 - Hırdavatçı Dede
12 - İçler Acısı
13 - Kolsuz Bebek
14 - Mercan Kolye
15 - Mine'nin Arkadaşı
16 - Ninelerin Ninesi
17 - Sakat Çocuk
18 - Son Çocuk
19 - Şehir Çocuğu
20 - Uğurlu Çocuk

ISBN 975-501-150-1
9 789755 011509